GROEN LINKS GELDERLAND

GROEN, GEZOND EN GELUKKIG

Verkiezingsprogramma
GroenLinks Gelderland

2023-2027

INHOUD

Het kan gewoon 3

Gelderland: groen, gezond en gelukkig 4

De hoofdkoers van GroenLinks Gelderland 5

Natuur, Landschap en Landbouw 7

Economie 17

Klimaat en Energie 21

Wonen en Ruimte 27

Duurzame bereikbaarheid en Openbaar Vervoer 33

Milieu 41

Erfgoed, Cultuur en Welzijn 45

Diversiteit en Inclusiviteit 53

Regie, Democratie en Financiën 58

Uitleg over de taken van de provincie 64

Fotoverantwoording 65

Colofon 66

Het kan gewoon

Beste lezer,

Als GroenLinks zijn we ons zeer bewust van de uitdagingen waar de provincie voor staat. Daarom ligt hier een programma voor je met echte oplossingen. Wat ons betreft zetten we alles op alles om de klimaatdoelen te halen, om de natuur te redden en om de écht groene en gezonde provincie te worden die we kunnen zijn.

En het mooie is: het kan gewoon. Als we maar doorzetten en keuzes durven maken. Voor meer schone energie en meer warmtenetten. Voor meer gezonde en beschermde natuur. Voor meer plantaardig eten én de koe in de wei. Voor investeringen in betaalbaar wonen en goed openbaar vervoer.

Hoe we dat precies gaan doen, welke rol de provincie moet spelen, dat lees je in dit programma dat we met veel mensen samen hebben gemaakt. Daarin zit onze kracht: luisteren naar elkaar en in gesprek blijven. Samen zoeken we naar nog betere oplossingen. Dat blijven we de komende vier jaar natuurlijk doen.

We gaan het samen doen. Het kan gewoon.

Charlotte de Roo

Lijsttrekker

GROEN LINKS GELDERLAND

Gelderland: groen, gezond en gelukkig

Krachtig en koersvast

GroenLinks gaat voor kwaliteit! Voor mooie natuur, een gezonde leefomgeving, kwaliteit van leven en duurzaamheid. We leven in een bijzondere tijd met veel uitdagingen.
We zien forse problemen op het gebied van klimaat en energie, natuur en biodiversiteit, landbouw en stikstof, ruimte en wonen.
Dit vraagt om flink beleid. We vinden kwaliteit en groene ruimte belangrijker dan economische groei. We kunnen Gelderland immers niet oprekken om alle groeiwensen te realiseren. GroenLinks wil een krachtig en koersvast beleid inzetten. We kiezen voor een consequente, doelgerichte koers.
We weten hoe mooi Gelderland kan zijn.
We willen herstellen wat beschadigd is en beschermen wat bedreigd wordt.
We gaan voor een groen, gezond en gelukkig Gelderland. Voor mensen, voor landschap, bodem en water en voor planten en dieren.

Gelderland in de toekomst

Het Gelderland waar GroenLinks voor gaat is prachtig, ook op langere termijn. Onze provincie heeft zoveel kwaliteiten om trots op te zijn! Mooie en groene streken met een afwisselend landschap, een rijke natuur en boeiend water. Wij gaan voor een provincie met bruisende steden, maar ook kalme dorpen. Drukke en innovatieve bedrijvigheid en overgeërfd ambachtswerk. Een beter klimaat en natuur-inclusieve landbouw. Alle mensen en dieren voelen zich hier thuis. Wij gaan voor een provincie waar je gelukkig bent en jezelf kunt zijn, ongeacht culturele achtergrond, afkomst, geaardheid, genderidentiteit en -expressie. We vieren de verschillen en zorgen dat Gelderlanders graag in Gelderland blijven. Bezoekers blijven enthousiast naar Gelderland komen en genieten van al onze cultuur en onze prachtige natuur. Hier zou iedereen wel willen wonen, werken en leven!

Aanpakken – niet afwachten of vooruitschuiven

Stevig beleid betekent dat we er niet zijn met een uitstellend onderzoek, probeerprojecten of een enkel actiegebied. Het betekent dat we helder zijn over wat moet en mag, waar iets kan en waar niet. We houden niet van goede voornemens en ontheffingen, dat betekent immers uitstel en doormodderen. Krachtig en koersvast sámen zorgen voor veerkracht. Dat is een extra dimensie die we voor elk beleidsterrein nodig hebben; we willen immers bijbuigen waar dat nodig is, maar ook kunnen bijsturen of repareren als er wat misgaat. Veerkracht ontstaat op de schouders van krachtig en koersvast beleid. We stellen niet uit, maar pakken door.

De hoofdkoers van GroenLinks Gelderland:

1. Klimaatneutraal en klimaatadaptatie
   In 2050 zijn we klimaatneutraal. In 2035 zijn we dat al voor 80% en zijn we aangepast aan het veranderende klimaat.
2. Maximale biodiversiteit in schone en gezonde leefomgeving
   Flora en fauna verdienen maximale soortenrijkdom, in natuurgebieden, in agrarisch gebied en ook in de bebouwde omgeving.
3. Gelderland kent zijn grenzen en draagkracht
   We zijn zuinig op de omvang en draagkracht van de ruimte. We zijn zuinig met water, bodem en groen. We werken samen met onze buren.
4. Iedereen hoort erbij en iedereen kan meedoen
   Acceptatie voor iedereen, sociale rechtvaardigheid, herstel scheefgroei.
5. Belangrijke besluiten nemen we sámen
   Deelbelangen wegen we goed mee; we voeren meer burgerberaden in.

Lijsttrekker Charlotte de Roo:

*”We gaan in Gelderland aan het werk met de uitdagingen van de klimaat-, natuur- en stikstofcrises. GroenLinks gaat voor een **beter klimaat, meer natuur en anders boeren** en dat kunnen we alleen maar samen bereiken.”*

De hoofdkoers van GroenLinks Gelderland

1. Klimaatneutraal en klimaatadaptatie

We werken stevig door aan de energietransitie; via energiebesparing en duurzame opwek van elektriciteit willen we de klimaatverandering zoveel mogelijk tegengaan. Aan de veranderingen die nu al voelbaar zijn, passen we ons optimaal aan. Er komen meer en langere perioden van droogte en hitte, terwijl we ook steeds meer te maken krijgen met zware plensbuien. De oude gewoonte is dat we dat water snel afvoeren, maar we hebben er veel meer aan om het water in ons gebied te houden. Liefst als diep, schoon grondwater. Maar ook ondiep in de bodem (sponswerking) of op plekken waar we een watervoorraad kunnen aanleggen. Op grondwater willen we zuinig zijn. In drogere perioden zal dan blijken dat het water langer beschikbaar is of kan worden aangevoerd vanuit de watervoorraden. Wanneer het echt warm is, blijkt het in de schaduw van bomen en groen al snel veel koeler dan op versteende plekken met veel gebouwen, straatwerk en asfalt. Een bebouwde omgeving blijft leefbaar als er ook water aanwezig is. Dit betekent dat we een vast minimum willen voor de hoeveelheid groen en water in dorpen en steden.

We pakken door met de energietransitie: we zijn 100% klimaatneutraal in 2050, 80% in 2035. En we zijn zuinig op water, bodem en groen.

2. Maximale biodiversiteit in een schone en gezonde leefomgeving

Een groene leefomgeving is heel goed voor mensen. Het vermindert stress, stimuleert prestaties en zorgt ervoor dat je langer gezond blijft. Groene ruimte en groene verbindingen willen we daarom graag versterken.
Verstening op straat en in tuinen veroorzaakt hogere temperaturen in de zomer en zorgt ervoor dat regenwater te snel het riool in stroomt. Ook is verstening slecht voor planten en dieren. We willen graag meer natuur in de straat. Daarom moedigen we mensen aan hun eigen leefomgeving zelf aan te passen en willen we helpen met het vergroenen van tuinen en straten.

GroenLinks wil naar kringlooplandbouw. Verliezen van nutriënten naar bodem, water en lucht moeten maximaal worden beperkt. Landbouw kan juist bijdragen aan meer biodiversiteit met een natuurinclusieve aanpak. Met maaien en afvoer van het maaisel is veel te bereiken. Afplaggen van zwaar bemeste grond is een prima (eenmalige) maatregel om snel resultaat te halen. Op schralere grond vind je een enorme rijkdom aan verschillende kruiden met hun bijbehorende vlinders, bijen en vogels.

Het blijft voor GroenLinks uiterst belangrijk om de diversiteit van landschappen en natuur naar een goede, gezonde toestand te brengen. Dus zonder bestrijdingsmiddelen en zonder te veel mest.

3. Gelderland kent zijn grenzen en draagkracht

De grootste provincie van Nederland, het grootste aandeel natuur, “Gelderland levert je mooie streken”: deze loftuitingen zorgen ervoor dat Gelderland niet alleen aantrekkelijk is voor toeristen. Ook mensen in de Randstad zien Gelderland als aantrekkelijke plek om te komen wonen. Tel je alle wensen voor Gelderland die ruimte vragen bij elkaar op, dan hebben we al snel 10.000 km2 nodig. Maar…. er is maar net iets meer dan 5.000 km2 Gelderland.

Gelderland moet volgens GroenLinks verantwoordelijk zijn én blijven voor zijn eigen ecologische voetafdruk en hoort geen problemen af te wentelen op anderen.
Dat betekent dat we steden en dorpen niet onbeperkt kunnen laten uitbreiden; we willen investeren in duurzame bereikbaarheid, vinden dat we ruimte moeten nemen voor opwek van duurzame energie uit zon en wind en we vinden dat we natuur en recreatie in evenwicht moeten houden.

Voor een groen, gezond en gelukkig Gelderland zijn dus stevige keuzes nodig. Ook voor het vinden van extra ruimte voor de minimaal nodige bebouwing voor ‘gewone’ bevolkingsgroei.

Dat is nodig omdat onze Gelderse bevolking vergrijst en zorg nodig heeft. Echter, voor overloop vanuit de Randstad moeten we samen met Noord-Brabant, Overijssel en Drenthe zorgen voor extra ruimte. Daarmee is vanuit Gelders perspectief iedereen gediend, zowel de nu-Gelderse inwoners als degenen die naar een rustiger leefomgeving dan de Randstad verlangen.

GroenLinks vindt dat Provincie Gelderland stevig de grenzen aan het ruimtegebruik moet aangeven.

4. Iedereen hoort erbij en doet mee

We zetten in op echte acceptatie van iedereen, tolerantie leidt immers snel tot onverschilligheid en negeren. Nog te veel mensen ervaren belemmeringen om volwaardig mee te doen. Mensen die vanuit een andere cultuur hier een bestaan op proberen te bouwen, die moeite hebben met taal en digitalisering, die gediscrimineerd worden op de arbeidsmarkt vanwege leeftijd of andere kenmerken. Dit móet stoppen, want in Gelderland hoort iedereen erbij! We willen dat iedereen de ruimte krijgt om zich in Gelderland thuis te voelen en volop mee te doen in de samenleving, zonder terughoudendheid over de eigen afkomst, geaardheid, genderidentiteit en -expressie, geloof, taal, cultuur en gebruiken.

Daarnaast is onze samenleving nog grotendeels ingericht op mensen die zonder lichamelijke of geestelijke beperking door het leven gaan. Die meerderheid staat er vaak onvoldoende bij stil dat miljoenen mensen wél een beperking hebben. Die mensen —jong en oud— willen volwaardig meedoen. Die groep wordt bovendien geleidelijk groter door de ouder wordende bevolking, die langer in de eigen omgeving zelfstandig wil of moet blijven functioneren. We hebben aangepaste voorzieningen nodig om dat mogelijk te maken. De provincie kan daarbij vooral invloed uitoefenen op de openbare ruimte, vervoer, sport, cultuur en economie.

In Nederland zijn deze voorzieningen tot nu toe maar beperkt geregeld, terwijl dit recht in VN-verdragen en Nederlandse wetgeving is vastgelegd. Een forse inhaalslag is nodig.

We zijn er trots op dat Gelderland nu een regenboog-provincie is, maar er moet nog veel gebeuren voor veel doelgroepen. GroenLinks wil dat dit in de hele provincie de aandacht krijgt die het verdient. We willen dat de provincie in alle eigen besluiten, in alle situaties waar zij opdrachtgever of subsidieverstrekker is, rekening houdt met noodzakelijke voorzieningen voor mensen die een belemmering ervaren van welke aard dan ook.

GroenLinks wil een inclusieve provincie waar iedereen evenveel kansen heeft in het leven.

5. Belangrijke besluiten nemen we sámen

Veel inwoners weten weinig van wat de provincie doet. Toch grijpen besluiten van de provincie vaak in op het leven en welzijn van iedereen. Uiteraard werkt ook de Provincie Gelderland voor het algemeen belang. Maar bij het nemen van beslissingen horen deelbelangen meegewogen te worden; óók in de voorbereiding van de besluitvorming.
GroenLinks wil dat inwoners daadwerkelijk meepraten en hun bijdrage kunnen leveren aan besluiten van de Provincie. Zo zorgen we ervoor dat de provincie rekening houdt met de belangen van alle inwoners en wordt ook de uitvoering van die besluiten iets van ons samen.
Daarnaast is het ook van belang dat een groep burgers – van wisselende samenstelling – een adviesrol krijgt voor belangrijke beslissingen. Zo'n burgerberaad gaat dan uitsluitend over één onderwerp en wordt niet gestuurd door politieke machtsverhoudingen en uitruilafspraken.
Sinds 2022 is er het Gelders Klimaatberaad. Daarmee doen we belangrijke ervaring op voor de ontwikkeling van andere burgerberaden.

GroenLinks wil dat de provincie inwoners actief laat meepraten. We willen daarvoor een goede participatieleidraad en we willen meer burgerberaden instellen.

NATUUR, LANDSCHAP en LANDBOUW

7

Natuur, Landschap en Landbouw

Stikstofproblematiek

Vitale natuurgebieden zijn heel belangrijk: het landschap en de kwaliteit van lucht, bodem en water bepalen hoe planten en dieren kunnen leven. Voor mensen is natuurbeleving ook heel waardevol. De natuur lijdt echter sterk onder een overaanbod aan stikstof. Om precies te zijn: ammoniak en stikstofoxiden.

Verreweg de grootste bron van ammoniak is de veehouderij. Ammoniak komt meestal vrij dicht bij de bron in het milieu terecht. Wanneer veehouderijen en natuur dicht bij elkaar liggen is er daardoor een flinke belasting van de natuur met ammoniak. Ammoniak is een meststof voor planten. Dat betekent dat snelle groeiers daarvan profiteren en dat soorten van schralere grond verdwijnen. De bijbehorende dierenwereld verandert tegelijkertijd ook. De biodiversiteit heeft daar dus flink nadeel van.

De bron van stikstofoxiden ligt bij verkeer en industrie. Deze stoffen spreiden zich over heel grote gebieden uit. Stikstofoxiden zijn schadelijk (smog) en zorgen ook voor verzuring van de bodem.

Stikstofaanpak

De kwaliteit van de Gelderse natuurgebieden (Natura 2000 en het Gelders Natuurnetwerk (GNN)) is voor GroenLinks erg belangrijk.
We willen daarom dat daar de ammoniakbelasting heel snel wordt beëindigd.

Een manier om dat te bereiken is omschakelen naar natuurinclusieve landbouw. Ook biologisch boeren, grondgebonden teelt en kringloopteelt zijn duurzame vormen van landbouw zonder ammoniakprobleem. Groen Links wil piekbelasters rond natuur opkopen om de ammoniakbelasting weg te nemen. Groen Links wil extensieve en natuurinclusieve landbouwbedrijven helpen om rendabel in harmonie met de natuur verder te boeren.

GroenLinks wil de problemen integraal aanpakken en daarom verwachten we van de provincie dat ze inzet op integrale maatregelen om de stikstof-, klimaat- en watercrisis op te lossen.

GroenLinks wil dat de provincie het terugdringen van gebruik van fossiele brandstoffen in de landbouw tot prioriteit maakt. We gaan het gebruik van fossiele brandstoffen in de landbouw uitfaseren. Zowel in de natuurvriendelijke landbouw als in de gangbare landbouw.

Gelders Natuurnetwerk realiseren

GroenLinks wil dat het Gelders Natuurnetwerk echt op tijd wordt gerealiseerd (2027). Daarbij wordt nieuwe natuur ingericht, bijvoorbeeld voor verbindingen tussen natuurgebieden.

Actief grondbeleid uiterst belangrijk

Voor het uitkopen of verplaatsen van agrarische bedrijven uit Natura 2000-gebieden en ook voor het realiseren van het Gelders Natuurnetwerk is een actief grondbeleid heel belangrijk.
GroenLinks vindt het belangrijk dat ook bij verplaatsing van bedrijven wordt gestuurd op extensieve, natuurinclusieve landbouw met een duurzame toekomst.

Gelderse Maatregelen Stikstof

GroenLinks wil de aanpak voor de Gelderse Maatregelen Stikstof voortzetten en zo nodig bijsturen om de doelen te behalen. De provincie Gelderland is al een hele tijd bezig met opkopen van veehouderijen die de meeste problemen opleveren.

De provincie richt zich ook op de andere sectoren. De uitstoot van industrie en mobiliteit mogen niet worden vergeten. GroenLinks wil ook dát beleid op volle kracht voortzetten.

We willen het rijksbudget inzetten om de Gelderse afspraken goed uit te voeren. Het liefst met een versnelling. GroenLinks is ook bereid om Gelderse middelen voor het actief grondbeleid of het vormen van een grondbank in te zetten. Zo'n grondbank kan ook voor andere beleidsdoelen heel bruikbaar zijn.

Met een halfjaarlijkse verantwoording voor álle sectoren kunnen we monitoren of de aanpak werkt.

We willen graag vooraf én achteraf kunnen beoordelen of de dingen die we doen het gewenste effect hebben.
Stikstofruimte, die wordt opgekocht bij boeren mag niet gebruikt worden als compensatie voor industrie of voor de aanleg van wegen. Ook de stikstofuitstoot van verkeer en industrie moet daarom snel worden tegengegaan.

Natuur is overal

Natuur is overal onderdeel van het landschap, dat geldt in natuurgebieden, in gebieden met landbouw, in bebouwde omgeving en ook op bedrijventerreinen. Mensen, planten en dieren zijn verbonden door natuur.
Natuurbescherming en de bevordering van biodiversiteit zijn dan ook topprioriteit voor GroenLinks. Bovendien dragen grote en rijke natuurgebieden bij aan weerbaarheid tegen klimaatverandering. Natuur is van groot belang voor gezondheid, fysiek én mentaal. Natuur moet daarom voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn, of je nu in de stad of in een dorp woont, of je nu een grote of een kleine beurs hebt.
GroenLinks investeert daarom in herstel van het agrarisch cultuurlandschap, fiets- en wandelpaden, de aanleg van groene natuurverbindingen, betaalbaar openbaar vervoer en gratis toegang tot recreatieve natuurgebieden.

Natuur verdient bescherming

Toegankelijke natuur en een groene leefomgeving mag niet alleen aan ons zijn voorbehouden, maar is ook bedoeld voor de volgende generaties. Dat uitgangspunt komt echter steeds meer onder druk te staan. Vervuiling, verdroging en vermesting bedreigen onze natuur en de diversiteit aan planten en dieren. Het is een onnatuurlijke situatie dat de Natura 2000-gebieden worden beschermd, maar alles wat daarbuiten ligt ten prooi valt aan economisch gewin. Het grootste deel van onze natuur en bedreigde diersoorten is daardoor niet beschermd.
GroenLinks wil beschermde natuur vergroten, door onder andere natuurgebieden als een sluitend netwerk aan elkaar te verbinden en

de aanleg van bufferzones. We zorgen dat recreatieve natuurgebieden breed verspreid zijn en om de intrinsieke waarde van natuur te behouden, schermen we natuurgebieden af. Zo behouden we een hoge diversiteit aan dieren en planten.

Water en bodem als ordenend principe

Schoon water en een gezonde bodem zijn belangrijke voorwaarden voor een gezonde omgeving. In de ruimtelijke inrichting spelen ze een prominente rol, zowel bij het bouwen van woningen, natuurbehoud en klimaatadaptatie. Water en bodem horen leidend te zijn voor wat ergens wel of niet kan.

GroenLinks wil dat water en bodem als thema's hoog op de prioriteitenlijst van de provincie staan en concrete resultaten opleveren.

Verdroging

Vanaf 2018 is Gelderland meerdere jaren geteisterd door droogte. Een thema waar we steeds meer aandacht voor krijgen. Het is noodzakelijk om fundamentele keuzes te maken als het gaat om droogte. De bodem heeft op veel plekken haar sponswerking verloren. Dit vraagt in landbouwgebieden een integrale aanpak in combinatie met de stikstof-problematiek. In natuurgebieden is verdroging in combinatie met stikstof fataal. Vernatting van landbouw en natuurgebieden moet samen met terreinbeheerders en de waterschappen worden opgepakt. Het langer vasthouden van water in natuur- en landbouwgebieden heeft wat GroenLinks betreft prioriteit.

Wateroverlast

Naast verdroging krijgen we steeds vaker te maken met zware plensbuien. We moeten ons voorbereiden op weersomstandigheden zoals we die nog niet eerder hebben meegemaakt.

Dat betekent dat alle nieuwe bouwlocaties in Gelderland maximaal klimaatadaptief zijn, met voldoende waterberging. Het betekent ook dat gemeenten steeds hogere kosten moeten maken om infrastructuur aan te passen. GroenLinks ziet hier een ondersteunende rol van de Provincie.
GroenLinks wil dat Gelderland gemeentelijke en regionale klimaatadaptatieplannen stimuleert waarin deze aspecten nadrukkelijk aan de orde komen, in samenwerking met waterschappen en gemeenten.

Grondwater

Schoon grondwater is een schaarse natuurlijke hulpbron. Iedereen heeft wat GroenLinks betreft recht op een evenredig aandeel schoon grondwater, nu en in de toekomst. Het is daarom zaak om dit schone grondwater eerlijk te verdelen en ook voor toekomstige generaties te behouden.

Gelderland heeft de grootste strategische reserves van schoon grondwater in Nederland, het is belangrijk om deze reserves ook echt te beschermen. Dit vraagt om een veel strikter beleid voor het verlenen van vergunningen voor het oppompen van grondwater. En om strikte bufferzones om vervuiling tegen te gaan.

GroenLinks blijft daarom ook pleiten voor het zo snel mogelijk stoppen van laagwaardige toepassingen van grondwateronttrekkingen, zoals kartonindustrie. Verder willen we zeer scherpe monitoring van bedreigingen voor de grondwaterkwaliteit in het algemeen. Grote waterverbruikers moeten wat GroenLinks betreft stoppen met het onttrekken van grondwater en overgaan op hergebruik, regen- of oppervlaktewater.
Bedreigingen voor de grondwaterkwaliteit horen scherp gemonitord te worden.

Gezonde bodem

Verzuring door een te hoge stikstofdepositie speelt een hoofdrol in de achteruitgang van biodiversiteit in Gelderland. De provincie Gelderland moet haar verantwoordelijkheid nemen bij het beschermen van de bodem in natuur- en landbouwgebieden.

GroenLinks verwacht dat Gelderland vooroploopt in het implementeren van oplossingen voor een gezonde bodem We zien daarbij mogelijkheden via het (Europese) landbouwbeleid, maar ook via pacht- en beheerovereenkomsten.

Bodemtaken

De bodemtaken van de provincies gaan naar gemeenten. Mogelijk gaan handhaving en vergunningverlening daardoor lijden onder een gebrek aan financiële middelen bij gemeenten. Omdat de bodem te belangrijk is om te verwaarlozen blijft de provincie gemeenten en omgevingsdiensten actief ondersteunen tot de taken zo zijn overgedragen dat de kwaliteit van de uitvoering minstens net zo goed is als toen de bodemtaken bij de provincie belegd waren.

Spreiding van recreatief gebruik

Recreatie kan de waardering voor natuur vergroten. Te veel recreatie of recreatie op een verkeerde manier kan echter schadelijk zijn. Natuurgebieden die te massaal bezocht worden, regelmatig gebruikt worden door mountainbikers of hondenwandelaars gaan hierdoor achteruit. GroenLinks wil een recreatiezonering toepassen waarin de provincie per natuurgebied bepaalt hoe kwetsbaar een gebied is voor recreatief gebruik. In de meest kwetsbare gebieden moet gebruik beperkt worden. Investeringen in infrastructuur voor recreatie moeten plaatsvinden in de meest robuuste gebieden.

Natuurherstel

Met de natuur gaat het in Gelderland erg slecht. Daarom is er een groots herstelplan nodig. Dit plan moet aanhaken bij de maatregelen voor stikstof, het verminderen van landbouwgiffen en het tegengaan van droogte. Daarnaast is landschapsherstel (bijvoorbeeld voor houtwallen) nodig, juist ook buiten de beschermde natuur.

GroenLinks wil dat minimaal 10% van de oppervlakte wordt gebruikt voor de groenblauwe dooradering van het cultuurlandschap met houtwallen, bosjes, singels, heggen, poelen, sloten en andere natuur- en waterelementen die niet bedoeld zijn voor landbouw.

Jacht is ongewenst

Er worden jaarlijks onnodig veel dieren afgeschoten. GroenLinks wil dat daar een einde aan komt. We zijn tegen plezierjacht en willen dat beheersjacht alleen onder strikte voorwaarden wordt toegepast, wanneer andere maatregelen niet mogelijk zijn. Sommige bosbeheerders staan gelukkig al geen jacht toe op hun domeinen. In overleg met Gelderse natuurbeheerders moet de provincie bepalen welke populatie per hectare verantwoord is, zonder natuurschade.
We willen dat het populatiebeheer vervolgens wordt geregeld én gecontroleerd door onafhankelijke commissies.

GroenLinks denkt dat die doelstanden veel hoger kunnen liggen. De beheersjacht kan bovendien afnemen door de leefgebieden te verruimen via uitbreiding van ecologische verbindingszones naar Duitsland en Flevoland. Bedrijfsschade door in het wild levende dieren is géén reden voor jacht. Vaak zijn binnen de normale bedrijfsvoering en beheer voldoende maatregelen denkbaar om schade door deze dieren te voorkomen. In uitzonderingsgevallen is het beter en goedkoper om een schadevergoeding toe te kennen.

Welkom voor de wolf

De wolf is teruggekeerd in ons land. Wat ons betreft is de wolf welkom, evenals de lynx en de goudjakhals. Door het aaneensluiten van leefgebieden, ook over provincie- en landsgrenzen heen kunnen deze dieren zich weer permanent in Nederland vestigen. Zo krijgen o.a. herten en zwijnen weer een natuurlijke vijand en kan hun aantal beter in balans blijven.

De provincie kan door goede informatievoorziening onnodige zorgen bij inwoners wegnemen. We willen dat de provincie helpt dierenleed te voorkomen en alle gehouden hoefdieren in Gelderland helpt beschermen tegen de wolf. Daarom moet de subsidieregeling voor wolfwerende omheining worden uitgebreid naar alle bedrijfs- en hobbymatig gehouden hoefdieren.

Gedupeerde schapenhouders die adequate maatregelen hebben genomen hebben recht op een vergoeding, als toch schade ontstaat.

Het ligt voor de hand om (opnieuw) te streven naar een natuurverbinding tussen de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug.

Bomen

Bomen hebben een essentiële functie in ons landschap. Zij zorgen voor habitat, water-retentie en verkoeling. Bij provinciale wegen kappen wij geen volwassen bomen ten behoeve van veiligheid. Als de veiligheid in het geding is, richten we de wegen zó in dat hoge snelheden ontmoedigd worden.

Natuurcompensatie bij ruimtelijke ontwikkelingen was in het verleden onvoldoende. Volwassen bomen zijn vervangen door jonge exemplaren, die vaak niet eens de kans kregen te volgroeien. Gekapte bomen horen volgens GroenLinks niet langer een-op-een vervangen te worden. Het is veel beter – en gewoon keihard nodig – om voor elke gekapte boom drie nieuwe exemplaren te planten. Compensatienatuur beschermen wij voor de lange termijn en controleren we ook op de langere termijn voor voldoende kwaliteit.

Intensieve landbouw vormt gevaar

Moderne, intensieve landbouw is een gevaar voor onze natuur. Diverse landbouwgebieden hebben plaats gemaakt voor grote velden met maar een paar gewassen. Drift van bestrijdingsmiddelen leidt tot vervuiling van water en omliggende gebieden. Uitspoeling van mineralen uit mest leiden ook tot vervuiling van water. Te veel mineralen die in natuur en landschap terechtkomen leidt tot verlies aan diverse plantensoorten. Er is een negatief effect op water, biodiversiteit en onze gezondheid.

Natuur beschermen wij niet alleen voor de intrinsieke waarde, maar ook vanwege alle essentiële diensten die het levert. Het roer moet om als we natuur, biodiversiteit, waterkwaliteit en bodemvruchtbaarheid willen beschermen en voedselzekerheid willen bieden aan onze kinderen en kleinkinderen.

Het roer moet ook om als we de uitstoot van broeikasgassen door vee, mest en veenbodems willen verminderen en de ziekmakende luchtkwaliteit willen verbeteren.

Het roer moet bovendien snel om voor de jongeren die nu een woning zoeken: rechters zetten nogal eens een streep door bouwplannen, omdat de Nederlandse overheid haar verplichting om de natuur te beschermen niet nakomt. GroenLinks wil dat er helderheid komt over wat en waar precies gebouwd kan worden om teleurstellingen te voorkomen.

Sociaal landbouwbeleid

Ook voor veel boeren pakt de huidige bulkproductie slecht uit. Zij hebben hoge lasten voor veevoer (vaak geïmporteerd), kunstmest en landbouwgif, terwijl zij voor hun producten slechts bodemprijzen ontvangen. Technische innovaties om uit de stikstofcrisis te komen – zoals staltechnieken – werken onvoldoende, zijn duur en dwingen boeren tot meer schulden en dus tot meer groei.

Intensiveren maakt de problemen alleen maar erger. De enige winnaars zijn de agro-industrie en de banken. De boeren die vooroplopen met natuurinclusieve landbouw laten zien dat het anders kan. Deze landbouw zoekt een nieuwe balans tussen (minder) kosten en (meer) baten, waardoor zij een goede kwaliteit kunnen leveren, bijdragen aan biodiversiteit en rendabel kunnen boeren. Hun verdienmodel wil GroenLinks Gelderland versterken.

Wij maken ons hard voor een sociaal landbouwbeleid, waarbij boeren weer perspectief krijgen. Want alleen met een ander systeem gaan we de stikstofcrisis fundamenteel te lijf. We willen van de industriële landbouw af en natuurinclusieve landbouw gangbaar maken. Denk daarbij aan biologische landbouw en ‘natte’ landbouw op veenbodems en in voedselbossen, waarbij de bevordering van biodiversiteit en de zorg voor het landschap vast onderdeel zijn van het boerenbedrijf. Landbouwers die een duurzame omslag willen maken, ondersteunen we met een transitiefonds, aantrekkelijke kredieten en juridische en sociale ondersteuning. In de stikstofaanpak moet de focus verschuiven van ‘opkoop’ naar ‘ombouw’ en een duurzame toekomst. Het is voor GroenLinks belangrijk om agrariërs die een omslag naar natuurinclusieve landbouw willen maken een helpende hand te bieden als dat nodig is.

Bij het verlagen van de stikstofuitstoot wordt ook gekeken naar vervuilende industrie en verkeer ten opzichte van de bijdragen aan de overschrijding van kritische depositiewaardes.

Gezond en smakelijk plantaardig voedsel is een goede eiwitbron, we kunnen echt met veel minder vlees en zuivel goed leven.

We willen dat de eiwittransitie door de provincie wordt ondersteund.

MANIFEST Groen Gelderland

GroenLinks Gelderland wil dat Provincie Gelderland het Manifest voor Groen Gelderland van de samenwerkende natuur- en milieuorganisaties gaat omarmen.

Ook het Platform Natuurinclusieve Landbouw doet al een aantal jaren belangrijk werk. Het is voor de Gelderse biodiversiteit, de Gelderse landschapskwaliteit en de Gelderse plattelandsontwikkeling van groot belang dat het platform en de natuur- en milieuorganisaties hun werk kunnen voortzetten.

Natuur in de stad en het dorp

Al het groen in onze steden en kernen heeft een belangrijke functie. Het zorgt ervoor dat insecten zich kunnen verplaatsen en dat bewoners verkoeling en ontspanning kunnen vinden. GroenLinks Gelderland wil dat de provincie gemeenten ondersteunt in het samenbrengen van twee belangrijke idealen: het versterken van de groene leefomgeving en het oplossen van sociale problemen. Het vergroenen van de wijk kan namelijk helpen eenzaamheid te bestrijden en gezondheidsverschillen te verkleinen. Juist lokale en coöperatieve initiatieven verdienen de steun van overheden.
GroenLinks Gelderland wil bovendien extra aandacht voor specifieke wijken en bevolkingsgroepen die weinig gebruikmaken van bestaande subsidies en regelingen.
Sociaal en rechtvaardig natuurbeleid is nodig om de voordelen van een groene leefomgeving voor iedereen beschikbaar te stellen.

Wildopvang

GroenLinks maakt zich sterk voor de biodiversiteit. Het beleid is gericht op het inrichten van een goede leefomgeving voor flora en fauna. Voor bedreigde diersoorten en voor soorten die we in Gelderland belangrijk vinden voor het natuurtype waarin ze leven wil GroenLinks graag een extra stap zetten door steun te geven aan de wildopvang van bijvoorbeeld mezen, uilen, roofvogels, egels en dassen.

Programmapunten Natuur, Landschap en Landbouw

1. We zetten in op een vermindering van de uitstoot van stikstofoxiden en ammoniak met gemiddeld 50% in 2030; in 2040 moet de neerslag van stikstof in alle Natura 2000-gebieden zijn teruggebracht tot onder de kritische depositiewaarde. Waar mogelijk verminderen we stikstofuitstoot van de landbouw door boeren te ondersteunen bij de transitie naar natuurinclusieve kringlooplandbouw; waar nodig worden boeren uitgekocht. Hiermee bevorderen we ook een gezonde leefomgeving. We verbreden het spectrum aan ondersteuning voor boeren door een provinciaal transitiefonds op te zetten dat aanvullend is op landelijke middelen. Naast financiële ondersteuning, bieden we boeren ook juridische en sociale ondersteuning. Boeren kunnen via dit fonds kijken naar nieuwe vormen van landbouw of nieuwe netwerken aanboren.

2. We nemen die maatregelen die het snelste het meeste effect sorteren in de meest kwetsbare gebieden. Binnen Natura 2000-gebieden laten wij alleen natuurinclusieve landbouw toe. Een deel van het stamkapitaal gebruiken wij voor het opkopen van landbouwgronden rondom de meest kwetsbare Natura 2000-gebieden. Deze investering verdienen we op termijn terug met het verpachten van (delen van) diezelfde grond onder de voorwaarde van natuurinclusieve exploitatie.

3. We maken ons sterk voor natuurinclusieve landbouw – gemengd bedrijf of coöperatieve tuinbouw. Daarmee dienen we een goede bodemkwaliteit, verbetering van de leefomgeving en biodiversiteit en de productie van gezond voedsel in kortere ketens tussen producent en consument. Ook bevorderen we zo de interesse en betrokkenheid van de consument bij de productie van voedsel.

4. Natuurinclusieve landbouw voldoet volgens GroenLinks aan de volgende voorwaarden: vermindering van het gebruik van kunstmest en landbouwgif, lichtere landbouwmachines, meer gewasrotatie, minder landbouwdieren en een dieet met minder dierlijke en meer plantaardige eiwitten.

   We werken toe naar een landbouw die alleen grond voor veeteelt gebruikt als deze niet geschikt is voor de teelt van voedselgewassen; naast gras en kruiden uit de weide zet het vee ook reststromen uit de landbouw en de voedselindustrie om in voedsel dat mensen kunnen verteren. Om verspilling te voorkomen zorgen we ervoor dat deze reststromen zo klein mogelijk gehouden worden.

   We willen kruidenrijke weilanden en de terugkeer van heggen en houtwallen ter verhoging van de biodiversiteit.

   Alle veeteelt wordt volledig grondgebonden, het voer voor de dieren is afkomstig van nabijgelegen akkers en (natuur-) graslanden of bestaat uit reststromen uit Nederland; boerenbedrijven produceren niet meer mest dan zij op (nabijgelegen) akkers en weiden mogen verspreiden.

   We willen minder mest beter gebruiken, door bijvoorbeeld veilige recycling van nutriënten uit rioolwater.

5. De provincie faciliteert dat een deel van coöperatieve, duurzame voedselproductie wordt geleverd aan de voedselbank. De provincie bevordert dat mensen met een laag inkomen toegang krijgen tot biologische pluktuinen tegen gesubsidieerd tarief of zelf in georganiseerd verband zo'n tuin beheren.

6. De provincie bevordert korte voedselketens (met natuurinclusieve landbouw) om een lokale economie te stimuleren en ook gezond gedrag te bevorderen. De provincie ondersteunt de eiwittransitie, waarbij de consumptie van vlees en zuivel wordt teruggedrongen ten gunste van gezond en smakelijk plantaardig voedsel.

7. We creëren een sluitende en natuurinclusieve aanpak voor de Natura2000 gebieden en het landschap eromheen. We willen zo de balans bewaken tussen de verschillende manieren van het groengebruik.

   We letten op natuurinclusieve landbouw, op sociaal groen waarin we kunnen recreëren én op groen waarbij de bescherming en versterking van natuur en biodiversiteit voorop staan.

8. Rond Natura 2000-gebieden wordt een bufferzone van 5 tot 10 km gehanteerd. In die zone worden ontwikkelingen gestimuleerd die de Natura2000-gebieden versterken.

9. De provincie zorgt ook voor regie op het gebruik van het landschap. Zo wordt tenminste 10% van de oppervlakte ingezet voor de groenblauwe dooradering; met houtwallen, heggen, bosjes, poelen, sloten en dergelijke. Het gaat (ook) om het herstel van het agrarisch cultuurlandschap.

10. De provincie investeert in het aanleggen van nieuwe bossen of andere natuur voor toekomstige generaties.

11. Op provinciale gronden wordt natuur-inclusief ecologisch beheer toegepast. We zorgen voor bescherming van landschapselementen en historische bomen.

12. We nemen een normering op in de nieuwe omgevingsvisie die ervoor zorgt dat iedereen de natuur in de buurt heeft, waar je ook woont. Elke nieuw te bouwen woning of gebouw moet op wandelafstand van openbaar groen zijn. De provincie zorgt bij bewoners van stedelijke gebieden ook voor een grotere beleving van groen door het aanbrengen van groene verbindingen tussen stedelijke en natuurgebieden.

13. Bos- en groenbeheer worden zoveel mogelijk uitgevoerd met respect voor de natuurlijke cyclus en groei -en leefwijze van planten, bomen en dieren. Naarmate bomen ouder worden, zijn zij meer waard voor het klimaat en hun omgeving. Oude en waardevolle bomen worden extra beschermd.

14. De provincie werkt samen met andere overheden aan een systeem voor financiering van maatschappelijke diensten door boeren. Deze diensten hebben onder andere betrekking op waterbeheer, biodiversiteit en/of kwaliteit van het landschap.

15. Daar waar bomen worden gekapt willen we een kwantitatieve en kwalitatieve herplantingsplicht en wordt strikt toegezien op handhaving daarvan.

16. Provincie Gelderland ondersteunt organisaties voor wildopvang van bedreigde diersoorten en soorten die voor de Gelderse natuur belangrijk zijn.

17. De provincie stimuleert gemeenten om eigen biodiversiteitsplannen op te stellen en daarvoor voldoende middelen te begroten. Daarbij moet ook cofinanciering vanuit de provincie mogelijk worden. Die cofinanciering moet ook beschikbaar zijn voor gemeenten die kampen met schadelijke invasieve soorten, zoals de Japanse duizendknoop.

18. GroenLinks maakt zich hard voor verbetering van de luchtkwaliteit. Het Schone Lucht Akkoord is gebaseerd op oude richtlijnen van de WHO. GroenLinks wil hogere streefwaarden gebaseerd op de nieuwste normen van de WHO. Wij pleiten voor intensivering van het meten, maatregelen tegen overschrijding en handhaving van de afgesproken normen.

19. GroenLinks wil dat Gelderland de Europese normen voor waterkwaliteit voor 2027 gehaald heeft, voor al het water in Gelderland. De provincie en de waterschappen werken samen om te voorkomen dat schadelijke medicijnresten, pesticiden en microplastics in het grond- en oppervlaktewater komen.

20. Er komen bufferzones rondom kwetsbare natuurgebieden en kwetsbaar water, waar strengere regels gelden rondom uitspoelingsgevoelige teelt en mestgebruik. Op vergelijkbare wijze worden de regels in grondwaterbeschermingsgebieden verscherpt waar dat nodig is.

21. De grondwatervoorraden worden beschermd. Vergunningen voor laagwaardig gebruik worden ingetrokken. Grote waterverbruikers moeten overschakelen naar alternatieven. We registeren winningen en handhaven de voorschriften nauwkeurig.

22. Samen met de waterschappen wordt ingezet op heldere regels voor kleine onttrekkingen zoals voor de landbouw, om wildgroei tegen te gaan. Er worden afspraken gemaakt met waterschappen om sproeiverboden tijdig in te zetten wanneer de natuur onder druk staat.

23. De heffing voor grondwateronttrekking wordt verhoogd om onderzoek naar onttrekkingseffecten en maatregelen tegen droogte te bekostigen

24. De provincie maakt zich hard om drinkwaterbesparing, hergebruik van water en het benutten van regenwater op te nemen in het bouwbesluit om natuurschade te voorkomen.

25. We willen in kaart brengen welke grote grondwateronttrekkers er zijn, hoeveel ze per jaar mogen onttrekken en wat het doel is. Ook vragen we hoe we toezien op dit gebruik en wanneer er wordt gehandhaafd bij overschrijdingen.

26. Provincie Gelderland blijft de groene organisaties, die zich inzetten voor natuur- en milieubelangen, landschapsbeheer en natuur- en milieueducatie volledig financieel ondersteunen.

GROEN LINKS GELDERLAND

ECONOMIE

17

Economie

Brede welvaart gaat boven winst

GroenLinks wil bijdragen aan een regionale economie waar brede welvaart belangrijker is dan snelle winst. Sociale en circulaire ondernemingen die een zetje in de rug kunnen gebruiken, kunnen putten uit een door de provincie opgericht investeringsfonds.

De regionale ontwikkelingsmaatschappijen waar de provincie aan deelneemt, gaan meer sociale en duurzame eisen stellen aan de leningen en investeringen die daaruit gefinancierd worden. Ook worden werknemerscoöperaties ondersteund, dat zijn bedrijven waar werknemers mede-eigenaar zijn. Daarnaast wil de provincie meer sturen op hoe bedrijventerreinen worden benut.

Vergunningen worden verleend aan bedrijven die aantoonbaar bijdragen aan goede banen en een economie binnen ecologische grenzen. Zo wordt voorkomen dat grote distributie- en datacentra met beperkte werkgelegenheid zich vestigen.

Toerisme

In het verleden is in Gelderland gewerkt aan een zo groot mogelijke toerisme-sector. De rust en ruimte waarvoor velen de Veluwe bezoeken komt echter in het gedrang door de vele auto's, fietsen en honden die zij met hun te hoge aantallen meebrengen.
Sommige natuurgebieden kunnen deze druk niet meer aan. GroenLinks ziet de kwaliteit van de natuur als randvoorwaarde: als de natuur achteruitgaat, kan niemand er meer van genieten. Dus moet er een herverdeling plaatsvinden van de toeristische druk: wég van de meest kwetsbare gebieden. Als sommige natuur daarvoor afgeschermd moet worden van de meest schadelijke gebruikers, moet deze keuze gemaakt kunnen worden.

De toekomst van toerisme in Gelderland is kleinschaliger en nauwer verbonden met de directe omgeving. Voor boeren midden in een transitie naar een duurzame en natuurinclusieve bedrijfsvoering is uitbreiding naar toerisme een goede manier om een boterham te verdienen. Zulke kleinschalige ontwikkelingen moeten mogelijk zijn, zolang het niet in beschermde natuur plaatsvindt.

Schone economie met werk voor iedereen

Goede banen voor iedereen, eerlijke inkomens, welzijn en gezondheid; dat hoort bij brede welvaart volgens GroenLinks. Voorwaarde daarbij is dat we de aarde niet verder uitputten en dus duurzaam met grondstoffen omgaan. Het is de hoogste tijd om te investeren in een nieuwe economie.
Een economie die inclusief is: goede banen en eerlijke inkomens voor iedereen. De provincie speelt een sleutelrol in het aanjagen van de groene en sociale economie die GroenLinks voor ogen heeft.

Onze economie moet drastisch veranderen om de doelen van het klimaatakkoord te halen. GroenLinks wil daarom vol inzetten op de circulaire economie en op natuurinclusief ondernemen. Gelderland heeft veel innovatieve ondernemers die ook hun maatschappelijke verantwoordelijkheid willen nemen. Die positieve ondernemerskracht willen we graag stimuleren. Het betekent overigens ook dat we van sommige energie-intensieve sectoren afscheid moeten nemen, denk aan glastuinbouw voor bloemen. Wij vinden het een van de belangrijkste taken van de provincie om in deze ontwikkelingen het voortouw te nemen en haar regierol waar te maken.

Circulaire economie sterker stimuleren

Afval bestaat niet, dat is het uitgangspunt dat we blijven hanteren. Ook het initiatief van een Gelderse Grondstoffenbank ondersteunen we van harte: hiermee wordt op termijn 100% recycling mogelijk in de bouw- en wegensector. Bovendien kunnen gemeenten rekenen op onze steun bij hun taak om het aandeel restafval terug te brengen tot 30 kg per huishouden per jaar.

We zijn samen verantwoordelijk!

Nederland is nog altijd een van de meest vervuilende economieën van Europa én bijna het slechtste jongetje van de klas als het gaat om klimaatmaatregelen. Bovendien verdwijnt elders in de wereld op grote schaal bos om soja te kunnen verbouwen dat wij aan ons vee voeren. Door hier zo goedkoop mogelijk uit te willen zijn, werken in andere landen mensen tegen zeer lage lonen en in slechte omstandigheden. Boeren die zich in andere landen niet aan milieu- en dierenwelzijnsregels hoeven houden, produceren daar tegen afbraakprijzen, waardoor ook onze agrarische sector in de problemen komt.

GroenLinks wil dat de Gelderse economie eerlijker wordt. Daar hoort bij: circulair en afvalloos werken, in hoog tempo vervuiling en broeikasgassen omlaag brengen en duurzame landbouw ontwikkelen, zoals we elders in dit programma al bepleiten. Vergunningen voor activiteiten die interen op hulpbronnen worden niet zomaar afgegeven, het bestaande interende gebruik moet worden teruggebracht. GroenLinks zal dit sterk blijven stimuleren, waar het maar kan.

Zorgen voor een sociale basis binnen ecologische grenzen

Een stevige sociale basis en bescherming van natuur en milieu zorgen voor een duurzame economie, die ook in de toekomst houdbaar is en waarin iedereen mee kan doen.

In plaats van een economisch systeem dat de natuur uitput en vervuilt en waarin welvaartverschillen groeien en sociale ongelijkheid daarmee ook.

Wat we willen bereiken is een economie waarin we stabiel voorzien in basisbehoeften als wonen, energie, water, onderwijs, voedselvoorziening, gezondheidszorg, mobiliteit zónder dat de grenzen van de ecologische draagkracht worden overschreden. De inrichting van de samenleving van nu doet op die manier geen beroep op de hulpbronnen van de generaties van straks.

Samenwerking in de grensregio

Een belangrijk deel van onze provincie grenst aan Duitsland en het vrije economische verkeer is in de grensregio dagelijkse praktijk. Belangrijke publieke voorzieningen kunnen grensoverschrijdend worden gebruikt, maar dat vraagt om afstemming van regelgeving. Nu werken verschillen in wet- en regelgeving en bekostiging tussen de beide landen nog belemmerend. In het belang van bewoners en bedrijven in dat gebied willen we investeren in optimale samenwerking, met een sterk accent op energietransitie en werkgelegenheid.

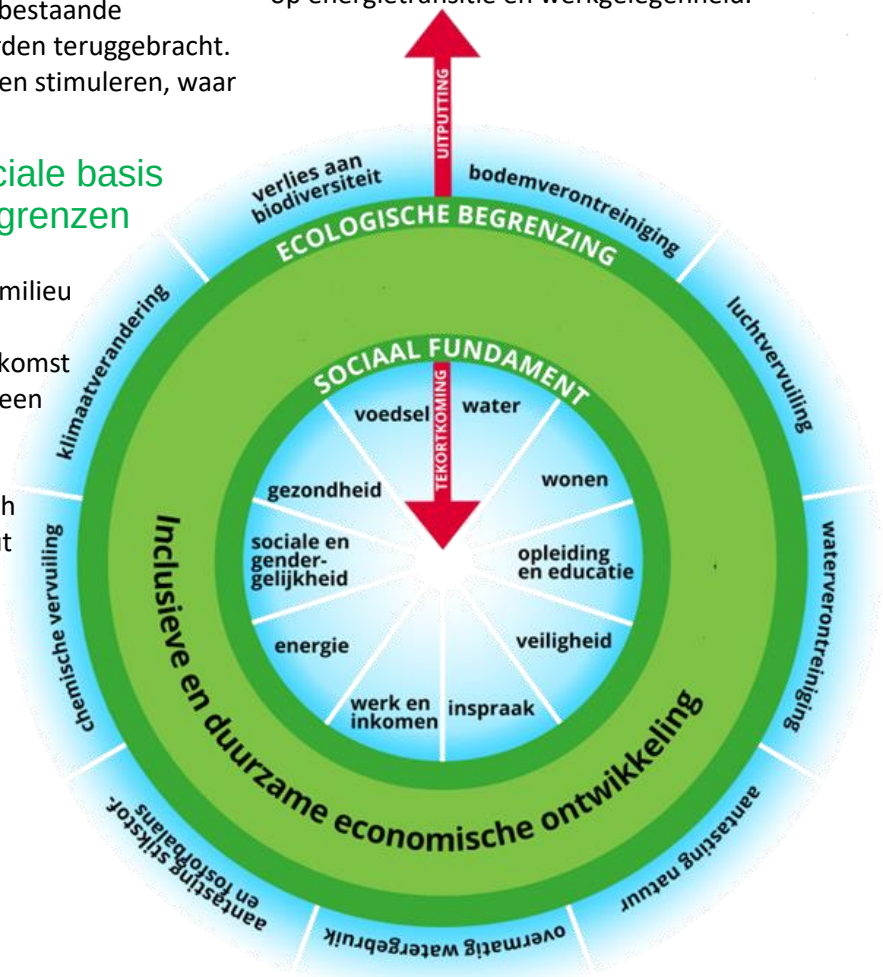

GROEN LINKS GELDERLAND

Programmapunten Economie

1. In Gelderland wordt de samenhang tussen het beschermen van natuur en milieu en een stevige sociale basis erkend als voorwaarde voor een duurzame economie waarin iedereen mee kan doen.
   Deze gedachte krijgt een centrale plek in beleid.
2. We spelen een rol in de circulaire economie door een kader te bieden aan bedrijven voor de afbouw, ombouw en opbouw van bestaande economische activiteiten. Om het mkb circulair te laten werken zet de provincie wet- en regelgeving in, stimuleren we innovatie, werken we met investerings-maatschappijen en brengen we expertise bij elkaar. De provincie zet een investeringsfonds op om sociale ondernemingen te ondersteunen.
3. De provincie steunt de start van projecten voor het realiseren van korte voedsel-ketens (met natuurinclusieve landbouw) om een lokale economie te stimuleren en ook gezond gedrag te bevorderen.
4. We willen een Programma Circulaire Economie dat Gelderse initiatieven verbindt en aansluit op de landelijke aanpak, zodat Gelderland werkelijk een afvalloze provincie wordt.
5. We zorgen voor een adequate ondersteuning van Gelderse energie-coöperaties.
6. Provinciale vergunningen worden aan-gescherpt en er wordt streng gehandhaafd bij de bedrijven die overlast geven, regels overtreden en een veiligheidsrisico vormen voor de omgeving.
7. We willen een heroverweging van de concentratie van logistieke bedrijven in het rivierenland, om de ‘verdozing’ van het landschap een halt toe te roepen.
8. Zandwinning moet veel minder gemakkelijk worden toegestaan dan nu het geval is. De toets op biodiversiteit in het vergunningsspoor voor zandwinning moet belangrijker worden en meer onderzoek moet worden gedaan naar de gevolgen voor het landschap en de natuurontwikkeling op de bodem van de plassen.
9. GroenLinks wil het behoud van natuur voor huidige en toekomstige generaties vooropzetten bij het toerismebeleid. De draagkracht van het natuurlijke systeem is leidend.
10. De provincie investeert in de toegankelijkheid van natuur, zodat de natuur voor iedereen bereikbaar is, ook als je van een rolstoel gebruik maakt.
11. GroenLinks wil de meest kwetsbare natuurgebieden beschermen tegen schadelijk recreatief gebruik.
12. De provincie stimuleert en faciliteert toerisme in Gelderland, gebaseerd op de uitgangspunten ‘rust, ruimte en natuur’. GroenLinks wil geen nieuwe vakantieparken, extra attractieparken of bouw van gondelbanen in Gelderland.
13. Geen uitbreiding, maar herstructurering, modernisering, comfort, verduurzaming en energieneutraal maken van vakantieparken in Gelderland.
14. De praktijk om via inkoopbeleid van de Provincie meer personen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan betaald werk te helpen (social return) moet worden voortgezet en versterkt. De provincie stelt zich daarnaast op als voorbeeldwerkgever.
15. GroenLinks is voorstander van het opzetten van een publiek toegankelijk sensorregister, waarin sensoren in de openbare ruimte worden opgenomen, voor elke camera en sensor waarvoor dit mogelijk is.
16. Bij ICT-aanbestedingen spelen de kwaliteitsnormen, privacy-standaarden, open-source-software en duurzaamheid een leidende rol naast de kosten.

KLIMAAT en ENERGIE

21

Klimaat en Energie

Een eerlijke energietransitie

Klimaatverandering gaan we te lijf op een eerlijke manier. GroenLinks wil dat iedereen kan profiteren van de kansen die de broodnodige energietransitie biedt. We willen allemaal comfortabel en gezond wonen in goed geïsoleerde huizen. We willen allemaal een betaalbare energierekening, dankzij bijvoorbeeld een warmtepomp, zonnepanelen of aansluiting op een duurzaam warmtenet. We willen allemaal in een groene buurt wonen, waar de lucht niet verontreinigd wordt door fabrieken en waar bomen een natuurlijke airco vormen. Nu trekken mensen met een laag of middeninkomen aan het kortste eind. Zij hebben vaak geen mogelijkheden om investeringen te doen in verduurzaming van hun woning. Leningen zijn niet beschikbaar voor mensen die eerder in de schulden hebben gezeten. Of er is sprake van afhankelijkheid van onwillige verhuurders. Heel veel gezinnen in Nederland kunnen de energierekening (bijna) niet meer betalen. De stijging van de gasprijzen heeft dat probleem verder vergroot. GroenLinks gaat de energiearmoede te lijf. Onze aandacht gaat uit naar gezinnen met een smalle beurs en naar kleine bedrijven en organisaties. Bij het aanwijzen van locaties voor coöperatieve zonne- en windprojecten stellen we participatie en draagvlak als voorwaarden. We willen dat in het bijzonder gekeken wordt hoe mensen met lage en middeninkomens kunnen profiteren van projecten voor duurzame energie. We investeren in structurele oplossingen, bijvoorbeeld door woningeigenaren renteloze leningen te verstrekken voor woningverbetering, met terugbetaling op basis van bespaarde energielasten.

Sterk inzetten op windenergie

GroenLinks wil dat de provincie sterk inzet op het realiseren van windmolens via provinciale projectbesluiten. De behoefte aan duurzame energie is immers groot én urgent. GroenLinks wil dat het gebruik van duurzame energie voor

iedereen mogelijk wordt. Daarom ondersteunen we deelname aan coöperaties met aantrekkelijke regelingen en maken we het voor mensen met een kleine portemonnee mogelijk om deel te nemen zonder investering. In samenwerking met gemeenten zorgt de provincie ervoor dat een deel van de winst terecht komt in een omgevingsfonds, dat ten goede komt aan bijvoorbeeld armoedebestrijding, bibliotheek, elektrische deelauto's in het buitengebied of recreatieve natuur.

Het Gelders Warmte Infra Bedrijf wordt verder ontwikkeld als een publieke voorziening om de ontwikkeling van lokale warmtenetten samen met de gemeenten te realiseren. Daarmee is het mogelijk om de lokale opgaven beter en sneller te realiseren door bundeling van deskundigheid, opgaven en financiering en spreiding van risico's.

Het doel om van het gas af te gaan, is in een stroomversnelling terechtgekomen door de Oekraïne-oorlog. De warmtetransitie heeft dan ook onze prioriteit. GroenLinks wil graag dat warmtenetten in publieke handen zijn.

De urgentie voor andere warmtevoorziening dan via gas is hoog en moet voor iedereen betaalbaar en beschikbaar zijn. Maatschappelijk draagvlak is cruciaal om de gewenste energie- en warmtetransitie te realiseren. Lokale energieprojecten komen voortaan tot stand via serieuze participatieve processen waarin omwonenden zo vroeg mogelijk worden betrokken in de besluitvorming.

GroenLinks ziet graag versnellingsacties voor de transities door samenwerking tussen provincie, gemeenten en bedrijven.

Verdelingsvraagstuk

Het energievraagstuk is een verdelingsvraagstuk Energie is schaars. Hoe gaan we daar eerlijk mee om? GroenLinks vindt het logisch dat van grootverbruikers wordt gevraagd om het grootste deel van de rekening te betalen en om een maatschappelijke bijdrage te leveren. De tijd van alleen nemen zonder teruggeven is voorbij. Als een bedrijf een beroep doet op overheidsinvesteringen voor benodigde energie-infrastructuur, mag de provincie eisen stellen. Denk aan de eis om te investeren in eigen opwek van duurzame energie of om bij te dragen aan brede welvaart. Als een bedrijf ruimte claimt voor een zonnepark, mag gevraagd worden dat de biodiversiteit hiervan meeprofiteert. Zo kunnen energietuinen ontstaan, waar planten en dieren floreren.

Even zo belangrijk in de opgave om goed om te gaan met schaarse energie is energiebesparing. GroenLinks wil een Actieprogramma Energie-besparing laten opzetten en wil bedrijven er niet meer mee laten wegkomen als zij geen energiebesparende maatregelen treffen. We willen de bewijslast omdraaien: bedrijven die jaarlijks aantonen dat ze noodzakelijke energiebesparende maatregelen hebben getroffen krijgen een benodigd certificaat. De meest duurzame energie is immers de energie die we niet hoeven op te wekken.

Beschikbaar en toegankelijk

GroenLinks ziet het als overheidstaak om duurzame warmtebronnen beschikbaar en toegankelijk te maken en houden. Voor iedereen. De Provincie Gelderland doet dat via ondersteuning van warmte-infrastructuur en het beschikbaar maken van duurzame energiebronnen. We gebruiken alle mogelijke middelen: vergunningen, ondersteunen van initiatieven uit de samenleving, samenwerking met gemeenten, waterschappen en andere partners. We richten ons op het realiseren van publieke ondernemingen en lokaal eigendom. De urgentie van de energietransitie maakt alle inzet hiervoor noodzakelijk.

Zonneparken met multifunctioneel ruimtegebruik

We zien graag terreinen met zonnepanelen die ook andere functies mogelijk maken. Dit multifunctioneel ruimtegebruik kan bijvoorbeeld met tuinbouwgewassen, fruit en ook met natuurontwikkeling.

Voorop blijven lopen bij de uitwerking van rijksplannen

Het Rijk werkt een Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie en een Nationaal Isolatie Programma uit om vanaf 2023 gemeenten te ondersteunen in de energietransitie.
De programma's zijn nu nog niet concreet. Met de ondersteuning van Gelderse wijken, het expertteam warmte en de ontwikkeling van het Gelders Warmte Infra Bedrijf (GWIB) loopt Gelderland steeds voorop in de ondersteuning van Gelderse gemeenten en is andere provincies tot voorbeeld. Onze provincie moet voorop blijven lopen als duurzaam voorbeeld en gemeenten blijven ondersteunen in aansluiting op de nationale programma's.

Klimaatadaptatie

Het voorkomen van catastrofale opwarming van de aarde is niet voldoende. Ook met de uitstoot uit het verleden, heden en de toekomst zal het klimaat fors veranderen. Dat betekent meer wateroverlast, grotere kans op overstromingen, meer droogte en meer hitte. De provincie is ervoor verantwoordelijk dat gemeenten in 2050 klimaatadaptief en waterrobuust zijn. Ook voor de provincie zelf is klimaatadaptatie een belangrijk onderwerp. GroenLinks Gelderland wil streng toezien op het klimaatadaptatiebeleid van de gemeenten. Daarbij hoort dat juist kleinere gemeenten ondersteuning krijgen van de provincie, omdat zij capaciteit en expertise missen om klimaatadaptatie een plek te geven.

Voor klimaatadaptatie is verstandig omgaan met water cruciaal. Hierbij is de samenwerking van provincie, waterschappen en gemeenten met partners als Rijkswaterstaat, de drinkwaterbedrijven en natuurorganisaties heel belangrijk.

GROEN LINKS GELDERLAND

Programmapunten Klimaat en Energie

1. De provincie gaat ervoor zorgen dat de streefnorm uit het Klimaatakkoord wordt gerealiseerd van minstens 50 procent lokaal eigendom van de opwek van hernieuwbare elektriciteit.
2. De provincie stimuleert verschillende soorten participatie in energieprojecten om te zorgen dat de projecten breed gedragen zijn in de omgeving. Dat doen we door middel van burgerberaden, procesparticipatie, digitale participatie en financiële participatie.
3. Het is zaak de vastgestelde Regionale Energie Strategieën (RES) te realiseren en de hierin opgenomen doelen te halen. De provincie stimuleert dat gemeenten binnen de RES omgevingsfondsen oprichten, waarbij de opbrengsten voor een deel worden besteed aan sociale voorzieningen in de omgeving of de bestrijding van energiearmoede – denk bij dit laatste aan de uitrol van programma's om woningen te isoleren of vacuümglas te plaatsen.
4. De provincie geeft prioriteit aan de warmtetransitie en ondersteunt gemeenten waar nodig bij de uitvoering van de warmtevisies. We maken maatwerkafspraken over de verduurzaming van warmtebronnen, waarbij wordt gestuurd op 65% CO2 reductie in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050 (liefst eerder!).
   Per stad, dorpskern of buitengebied wordt bekeken of een warmtenetwerk haalbaar en robuust is, met beperkte risico's en op basis van welke bron.
5. Het Gelders Warmte Infra Bedrijf wordt een belangrijk instrument om gemeenten te steunen bij de ontwikkeling van warmtenetten. GroenLinks wil dat de provincie gemeenten stevig ondersteunt bij het mogelijk maken van duurzame en betaalbare warmtenetten.
6. Warmtenetten horen in publieke handen te zijn.
7. De provincie stuurt op voldoende beschikbare infrastructuur en verkiest slim gebruik van restwarmte boven nieuwe bronnen. GroenLinks vindt dat de provincie een regierol moet pakken in de verdeling van de warmtebronnen.
8. De provincie ondersteunt (de ontwikkeling van) een goed en samenhangend aanbod voor wijken/buurten straten. Zo hoeven bewoners niet ieder voor zich alles te onderzoeken, uitzoeken en laten offreren. Dit bespaart hen én de uitvoerders veel tijd en energie.
9. Lokale ondernemers worden gestimuleerd om mee te doen aan projecten met duurzame opwek via maatschappelijke tenders. Voorwaarden die in de provincie daaraan gesteld worden, hebben betrekking op: vroegtijdige participatie, omvang en plaatsing van zonne- en windprojecten, inpasbaarheid in het landschap, zorg voor natuur en biodiversiteit, etc. Al in een vroeg stadium wordt aan omwonenden, energiecoöperaties en bedrijven gevraagd welke ruimtelijke en maatschappelijke voorwaarden zij belangrijk vinden.
10. De provincie zorgt dat kennis over duurzame opwek en energiecoöperaties kan worden gedeeld in een netwerk van lokale initiatieven en gemeenten. Ook gemeenten zonder coöperaties kunnen hierin meedoen om te leren van *best practices* uit andere gemeenten. Kennisuitwisseling over de vraag hoe iedereen kan profiteren van lokale opwek staat daarbij centraal.
11. Aan bedrijven die gebruik maken van investeringssubsidies worden maatschappelijke eisen gesteld: zij moeten bijdragen aan brede welvaart. De provincie gaat daarnaast met bedrijven in gesprek over hun maatschappelijke functie in de lokale omgeving. Daar waar de gezondheid of leefbaarheid van inwoners in het geding zijn door overlastgevende en vervuilende productieprocessen, treedt de provincie handhavend op.

12. De energietransitie biedt kansen voor werkgelegenheid. Het is echter maar de vraag of er voldoende vakmensen voorhanden zijn om de klimaatbanen te vervullen. De provincie werkt in samenwerking met gemeenten, werkgevers- en werknemersorganisaties aan scholing, om- en bijscholing. Een sector-overschrijdend scholingsfonds wordt opgezet om werknemers in de fossiele sector te begeleiden naar andere (duurzame) sectoren.

13. Als er meer zonnestroom wordt opgewekt dan windstroom, zoals in veel Regionale Energie Strategieën het geval is, levert dat extra druk op het elektriciteitsnet op, waardoor uitstel dreigt voor steeds meer duurzame energieprojecten.
De congestie op het stroomnet kan worden verminderd door duurzame energie op te wekken waar de vraag het grootst is, door de stroomvraag te laten meebewegen met het aanbod en door zon en wind te combineren. Windturbines en zonneparken kunnen dan één gezamenlijke aansluiting op het net krijgen. Zon en wind wisselen elkaar meestal af en vullen elkaar dus goed aan. De Regionale Energie Strategie (RES) moet zorgdragen voor een goede balans tussen beide.

14. Energieopslag is prioriteit. De provincie wil innovatieve en collectieve manieren van lokale opslag stimuleren, zoals bijvoorbeeld een buurtbatterij of basaltsteen. Zo'n opslag moet er zeker ook komen bij grote opweklocaties.

15. De provincie gaat er bij de Rijksoverheid op aandringen om de huidige regelgeving, die geheel op fossiele energie gericht is, aan te passen voor duurzame energie en de marktwerking in de energievoorziening aan te pakken.
Nu moet het net bijvoorbeeld alle pieken opvangen. Als de eis van de hoogte van de pieken wordt verlaagd, komt er meer ruimte op het net, dus minder congestie

16. Provincie Gelderland neemt de regie over het realiseren van windmolenlocaties (weer) in eigen handen. Wanneer een gemeente geen of nauwelijks windmolens wil realiseren, terwijl de RES (Regionale Energie Strategie) of de PlanMER (plan-milieu-effect-rapport) goede opties ziet, gaat de provincie in overleg met de gemeente om te kijken waarom deze keus zo gemaakt is. De provincie stelt zich in RES 2.0 harder op om meer windenergie te realiseren, desnoods met inzet van een inpassingsplan.

17. De provincie neemt regie om sneller meer energie-infrastructuur te realiseren, infrastructuurbehoefte te beperken, slagvaardigheid te vergroten en maatschappelijke kosten, ruimte en tijd te besparen. Dit leidt tot een lagere energierekening en een snellere transitie.

18. GroenLinks wil dat de provincie regie kan voeren op de ruimtelijke inpassing van de versteviging van het elektriciteitsnet, zodat nieuwe verdeelstations snel en veilig aangelegd kunnen worden. Bij het verdelen van schaarse toegang tot het elektriciteitsnet wil GroenLinks voorrang kunnen geven aan woningbouw en duurzame economische ontwikkelingen met een hoge dichtheid aan goede werkgelegenheid. GroenLinks wil dat de provincie hiervoor bij het rijk lobbyt.

19. De provincie gaat bij alle ruimtelijke ontwikkelingen de klimaatimpact meewegen. Uitbreiding van vervuilende activiteiten waarbij broeikasgassen vrijkomen, zoals grootschalige glastuinbouw, wordt tegengegaan.

20. De provincie stimuleert circulaire zonnepanelen, om schaarse grondstoffen te sparen, kansen te scheppen voor innovatieve Nederlandse en Europese zonnepanelenproducten en de afhankelijkheid van Chinese zonnepanelen te verkleinen.

21. Zonneparken worden multifunctioneel ingericht.
Locaties waar duurzame energie wordt opgewekt dragen zo mogelijk altijd bij aan versterking van biodiversiteit en landschap.

22. De provincie hanteert een waterstofladder. Zij stimuleert de inzet van schaarse groene waterstof alleen daar waar er geen duurzamer alternatief is, bijvoorbeeld in bepaalde processen in de zware industrie. Voor de verwarming van gebouwen en de aandrijving van personenauto's, lichte vrachtwagens en treinen zijn er duurzamere alternatieven.

23. Alternatieve warmtebronnen, zoals geothermie en aquathermie, zijn opties onder voorwaarde dat rekening gehouden wordt met de natuur en de leefomgeving én de risico's voor grondwatervoorraden.

24. Het Gelders Klimaatplan wordt bijgesteld op basis van de uitkomsten van het Gelders Burgerberaad Klimaat. GroenLinks wil dat het Gelders Klimaatplan even randvoorwaardelijk wordt aan al het provinciale beleid als de begroting.

25. De provincie maakt een overzicht van alle bevoegdheden die zij heeft om gemeenten en bedrijven te controleren op wettelijke of provinciale eisen voor energiebesparing en inzet van duurzame energie. Het gaat om taken voorvloeiend uit de Wet Milieubeheer, die veelal bij Omgevingsdiensten belegd zijn. Per bevoegdheid wordt aangegeven hoe de provincie dit toepast en waar knelpunten zitten in de praktijk.

26. Provincie Gelderland gaat zowel toezien op als ondersteuning geven aan het waterrobuust en klimaatadaptief worden van gemeenten. Vooral kleinere en middelgrote gemeenten worden daarbij ondersteund.

WONEN en RUIMTE

27

Wonen en Ruimte

Gelderland kent zijn grenzen en draagkracht

Mensen vanuit de Randstad zien Gelderland als aantrekkelijke plek om te komen wonen. Bedrijven zien Gelderland als aantrekkelijke vestigingsplaats. Tel je alle wensen voor Gelderland die ruimte vragen bij elkaar op, dan hebben we al snel 10.000 km2 nodig. Maar er is maar net iets meer dan 5.000 km2 Gelderland.

Gelderland moet volgens GroenLinks verantwoordelijk zijn én blijven voor zijn eigen ecologische voetafdruk en hoort geen problemen af te wentelen op anderen.
Dat betekent dat we steden en dorpen niet onbeperkt kunnen laten uitbreiden. We willen investeren in duurzame bereikbaarheid, vinden dat we ruimte moeten nemen voor opwek van duurzame energie uit zon en wind en we vinden dat we natuur en recreatie in evenwicht moeten houden. Daarbij is een goedwerkend OV-netwerk van groot belang.

Kortom, naast de Randstad Holland laten we niet een Parkstad Gelderland ontstaan.
Het vraagt stevige keuzes voor het vinden van extra ruimte voor de minimaal nodige bebouwing voor de “gewone” bevolkingsgroei. Dat is nodig omdat onze Gelderse bevolking vergrijst en zorg(mensen) nodig heeft.

Echter, voor overloop vanuit de Randstad moeten we samen met Noord-Brabant, Overijssel en Drenthe zorgen voor extra ruimte. Daarmee is vanuit Gelders perspectief iedereen gediend, zowel de nu-Gelderse inwoners als degenen die naar een rustiger leefomgeving dan de Randstad verlangen.

GroenLinks vindt dat Provincie Gelderland stevig de grenzen aan het ruimtegebruik moet aangeven zoals voor woningbouw, bedrijventerrein, infrastructuur, natuur en cultuurlandschap.

Bouwen met inzicht

Een woningcrisis is meer dan een gebrek aan woningen. Het gaat ook over doorstroming, betaalbaarheid en kwaliteit. Enkel bijbouwen brengt onvoldoende verlichting in de diepe crisis waar we ons nu in bevinden. In dorpen en wijken moeten voor ouderen in de buurt betaalbare, kleinere woningen te vinden zijn, zodat gezinswoningen beschikbaar komen.

De provincie kan invloed uitoefenen op de betaalbaarheid van woningen door met gemeenten in gesprek te gaan over de verankering van sociale eisen. De provincie kan gemeenten daarnaast ondersteunen bij experimenten om sociale koop ook langdurig te beschermen tegen speculatie.

Inbreiden boven uitbreiden

GroenLinks kiest voor inbreiden boven uitbreiden, mits er voldoende kwalitatief groen in de buurt is. Als uitbreiding de enige optie is, kan dat enkel op plekken waar dat het landschap en de natuur niet aantast of waar juist door de ontwikkeling er meer blauwe en groene verbindingen ontstaan. Op veel plekken is nog ruimte om woningen te bouwen binnen de bestaande steden en dorpen, met voldoende openbaar groen.

Voldoende investering in duurzame infrastructuur is van belang om die grote bouwopgave toekomstbestendig te maken. GroenLinks wil bovendien dat alle woningbouw klimaatadaptief en natuurinclusief is.

GroenLinks ziet goede kansen voor hoogbouw dichtbij stationslocaties en voor het bouwen met hout (CO2-opslag). Door duurzaamheids-eisen te stellen bij nieuwbouw en renovaties wordt direct ook een afzetmarkt gecreëerd voor bijvoorbeeld duurzaam hout en gerecyclede bouwmaterialen.

Om inbreiding binnen de huidige contouren mogelijk te maken ondersteunt de provincie Gelderland gemeenten bij kwalitatieve gebiedsontwikkeling. Zodat er naast wonen ook een goede fiets- en voetgangersinfrastructuur komt en voldoende ruimte is voor water en groen.

Wonen

Energietransitie, stikstof, wonen, natuur en economie vechten om de ruimte. Een integrale aanpak is dus essentieel. En het betekent ook dat er keuzes gemaakt moeten worden. De provincie kan gemeenten ondersteunen bij het optimaal inrichten van de ruimte.

Volgens het Actieplan Wonen 2020-2025 van Provincie Gelderland moeten er tegen 2025 45.000 woningen zijn bijgebouwd en tegen 2030 80.000 woningen. Als we meer woningen gaan realiseren dan gebeurt dat bij voorkeur door stapelen, dus binnen de huidige stads- en dorpsgrenzen. Functiestapeling biedt kansen en gebeurt nu nog te weinig.

De huidige stedelijke gebieden blijven bij voorkeur dus de grenzen van de bebouwing vormen. Binnen deze gebieden en aan de grenzen van de steden bestaan nog kansen voor het omzetten van te zwaar bemeste weidegrond naar natuur-inclusieve woningbouw, die de verbinding tussen de stad en het omringend landschap versterkt.

Wij zetten vooral in op betaalbare woningen op maat, een groter aandeel huurwoningen, alternatieve woonvormen en klimaatneutraliteit. We zien veel mogelijkheden om de woonoppervlakte van nu beter te benutten: door woningsplitsing, uitbreiding met een extra woonlaag of aanbouw en ruimte voor woongroepen. Hierbij kan Steengoed Benutten helpen, maar dan moet de provincie wel de gemeenten actiever stimuleren en ondersteunen. We kiezen vooral voor het bouwen voor echte woningbehoefte en niet voor de kapitaalkrachtige verhuisvraag vanuit buiten Gelderland.

Duurzaam bouwen

Woonlasten worden voor een groot deel bepaald door energiekosten. Duurzaam bouwen is dus ook belangrijk om energiearmoede te voorkomen. Waar de investeringskosten voor energiemaatregelen een probleem zijn kan een energie-service-coöperatie (ESCO) de investering doen. Daarmee gaan de woonlasten omlaag en kan ook de investering worden terugverdiend.

Woningbank

Wanneer mensen hun woning willen verkopen om naar een kleinere woning te verhuizen kan dat via een woningbank. Deze zorgt dan voor woningsplitsing en daarmee voor toename van de woningvoorraad. Speciale aandacht is daarbij nodig voor een aantrekkelijk aanbod voor ouderen en mensen met zorgbehoefte, die door daarnaartoe te verhuizen de doorstroming op de woningmarkt versnellen.

Werklocaties

GroenLinks wil werk maken van duurzame bedrijventerreinen en versnelde verduurzaming van industrie. Hierbij staat gezondheid, klimaat, energie, milieu, water, geluid en geur hoog op de prioriteitenlijst. De provincie werkt samen met gemeenten en het Rijk om bedrijven die overlast veroorzaken sneller hun processen om te laten bouwen. Te grote vergunningen worden met een revisievergunning teruggebracht tot dat wat de omgeving kan dragen.
GroenLinks wil het ruimtegebruik van werklocaties optimaliseren. Efficiënt en innovatief ruimtegebruik van huidige werklocaties voorkomt uitbreiding. Door daarbij ook te investeren in de energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversiteit op werklocaties worden de bestaande locaties aantrekkelijker en toekomstbestendiger.

Omgevingswet

GroenLinks is kritisch op de insteek van de omgevingswet. Het idee dat je door minder regels kunt versnellen klinkt goed, maar is een denkfout. Ruimtelijke ordening vraagt om een duidelijke visie en heldere regels.

Als de insteek is om enkel minder regels te hanteren zal dit waarschijnlijk conflicten tussen belangen versterken en uiteindelijk bestaat het risico dat vooral kwetsbare belangen zoals natuur, milieu en veiligheid het onderspit delven.
GroenLinks wil dat de provincie een heldere regie voert en daarbij partners en andere overheden aanspreekt op het realiseren van de doelen.

GroenLinks ziet de omgevingswet dan ook niet als dereguleringsoperatie. We willen de invoering gebruiken om de kwaliteit en integraliteit van ruimtelijke plannen te versterken door een beter participatieproces en heldere grenzen. Als gemeenten grote vertraging oplopen door gebrek aan personeel en een grotere complexiteit van opgaven moet de provincie klaarstaan om te ondersteunen met mensen en middelen.
Eén van de voorwaarden voor de invoering van de omgevingswet is een goed functionerend Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), waaraan wij strenge eisen zullen stellen.

Dit digitale systeem poogt de omgevingswet technisch te ondersteunen, maar is herhaaldelijk uitgesteld vanwege instabiliteit, gebrek aan standaardisatie en complexiteit.

Regierol woon- en bouwagenda

De provincie heeft een belangrijke regierol in de Nationale Woon- en Bouwagenda. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de kwantitatieve, maar ook naar de kwalitatieve opgaven, zoals betaalbaarheid, duurzaamheid, circulariteit en inpasbaarheid. Voor gemeenten die nu nog geen 30% sociale huur hebben, wordt geëist dat meer dan 30% van de woningbouwopgave ingevuld wordt door toevoeging van sociale huur door corporaties.

In haar regierol en ondersteuning bevordert de provincie een ruime uitvoering van de Nationale Prestatieafspraken op het gebied van betaalbaarheid, duurzaamheid en leefbaarheid.

Programmapunten Wonen en Ruimte

1. Door sociale eisen in de regionale woningbouwprogrammering op te nemen, sturen we op de betaalbaarheid van woningen: bij de bouw van nieuwe koop- en huurwoningen moet minimaal 65% bestemd zijn voor huishoudens met lage en middeninkomens. De provincie stimuleert dat gemeenten ruimte bieden aan collectief particulier opdrachtgeverschap en andere vormen van coöperatieve woningbouw.

2. Er wordt zoveel mogelijk gebouwd binnen de bebouwde kom en op een klimaat-adaptieve en natuurinclusieve manier. We zijn kritisch op het bouwen in diepe polders met slappe bodems, buitendijks of in uiterwaarden. De provincie stimuleert duurzame en circulaire nieuwbouw- en renovatieprojecten en draagt zo bij aan een afzetmarkt voor duurzaam hout en hergebruik van materialen.

3. De provincie zorgt bij bewoners van stedelijke gebieden voor een grotere beleving van groen door het aanbrengen van groene verbindingen tussen stedelijke en natuurgebieden. In deze directe verbindingen staan biodiversiteit en behoud en verbetering van de groene ruimte voorop. We houden hier rekening mee bij de planning van nieuwe woningbouwlocaties (zie ook bij hoofdstuk Natuur, landschap en landbouw).

4. GroenLinks wil dat er een Gelders voorkeursbeleid voor sociale en/of economische binding komt om Gelderse starters een kans te geven op de woningmarkt. Waarbij mensen met een migranten- of vluchtelingenachtergrond ook voorkeur genieten.

5. Als plek voor woningbouw wordt ingezet op hoogbouw dichtbij stationslocaties

6. Bij grootschalige woningbouw is het van belang om duurzame mobiliteit mogelijk te maken en/of te verbeteren.

7. Bij stedelijke uitbreiding willen we direct de juiste wandel-, fiets- en OV-voorzieningen gerealiseerd hebben. Bovendien horen gemeenten naast de wijkontsluitingen ook de effecten op de aansluitende infrastructuur in kaart te brengen en aan te passen, gericht op het bevorderen van duurzame bereikbaarheid.

8. Mobiliteit moet een meer vooraanstaande plek krijgen in de ruimtelijke afwegingen. Het ruimtebeslag van verbindingen is relevant; net als de gevraagde capaciteit van het netwerk.

9. We nemen een normering op in de nieuwe omgevingsvisie die ervoor zorgt dat iedereen de natuur in de buurt heeft, waar je ook woont. Elke nieuw te bouwen woning of gebouw moet op wandelafstand van openbaar groen zijn.

10. Nieuwe woningen krijgen een fossielvrije warmtevoorziening; dit gebeurt duurzaam en zoveel mogelijk via aansluiting op publieke, collectieve voorzieningen.
Bestaande woningen gaan zo snel mogelijk van het gas af en krijgen zo veel mogelijk ook fossielvrije warmte via publieke, collectieve voorzieningen.

11. De provincie dringt er bij het Rijk op aan om het gemakkelijker te maken voor woningcorporaties om deel te nemen aan energiecoöperaties en verduurzamingsinitiatieven.

12. GroenLinks wil dat verstedelijking en ruimtelijk-economische ontwikkelingen niet tot nieuwe milieuproblematiek leiden. We kiezen voor plekken dicht bij openbaar vervoer en waar het bodem- en watersysteem het meest geschikt is.

13. Iedere Gelderlander heeft recht op een groene leefomgeving. Bij nieuwbouw en aanpak van bestaande wijken zoals inbreiding horen groene koele plekken op loopafstand en groene gevel(tuintje)s. We stimuleren en faciliteren als provincie deze aanpak zodat er meer bomen, planten en bloemen in alle buurten komen waarbij ieder kind (natuurlijk) kan spelen in het groen.

14. GroenLinks wil de kansen van de huidige woningbouwopgave gebruiken voor het beter mengen van functies, door hier in nieuwe wijken rekening mee te houden en door inbreiding te verkiezen boven uitbreiding.

GROEN LINKS GELDERLAND

DUURZAME BEREIKBAARHEID en OPENBAAR VERVOER

Duurzame bereikbaarheid en Openbaar Vervoer

Duurzaam, slim en schoon

GroenLinks Gelderland wil een goed en duurzaam bereikbare provincie. Wij willen dat zo veel mogelijk bestemmingen en voorzieningen makkelijk, gezond en duurzaam te bereiken zijn voor iedereen. Ook mensen met een laag inkomen, mensen met een beperking, jongere kinderen en ouderen zouden zo veel mogelijk bestemmingen zelfstandig moeten kunnen bereiken.

Als mensen zich verplaatsen, wil GroenLinks dat dit zo veel mogelijk met gewenste en waardevolle mobiliteit gebeurt. Gewenste mobiliteit is betaalbaar, duurzaam, neemt weinig ruimte in. Ook zorgt gewenste mobiliteit voor weinig overlast, zoals verkeerslawaai, en is het veilig voor jezelf én voor anderen. Waardevolle mobiliteit is gezond, zorgt voor sociale interactie op straat.

GroenLinks wil onder alle omstandigheden de duurzaamste, slimste en schoonste keuze: lopen, fietsen, openbaar vervoer en pas als laatste privé-vervoer. Het hoort een reële optie te zijn om altijd voor schoon openbaar vervoer te kunnen kiezen in plaats van voor gemotoriseerd privé-vervoer op benzine of diesel.

Dat betekent dat we de infrastructuur voor vooral het fietsverkeer belangrijk vinden. Dat geldt des te meer omdat we steeds meer soorten fietsverkeer krijgen op dezelfde, beperkte ruimte. Vrijliggende fietspaden met fietstunnels of -bruggen zijn de oplossing voor gevaarlijke kruisingen.

Nabijheid

Nabijheid en het mengen van functies is een belangrijk instrument voor de verduurzaming van bereikbaarheid en mobiliteit. Met meer voorzieningen op loop- en fietsafstand hoeven we immers minder gebruik te maken van gemotoriseerd transport. Dat scheelt energie, is betaalbaar voor iedereen en maakt mensen gezonder. We willen dat de provincie waar mogelijk de nabijheid van functies bevordert.

Versterken OV

GroenLinks wil het OV naar Duitsland verder versterken. De spoorlijn Nijmegen-Kleve geven we dan ook nog niet op en we verlengen de busverbinding Nijmegen-Emmerich naar Doetinchem. We gaan door met de busverbinding Aalten-Bocholt. Tariefintegratie tussen Nederland en Duitsland betekent een flinke verbetering: één kaartje voor het hele traject.

De spoorverbinding met de Randstad willen we naar een frequentie van 6 à 8 maal per uur brengen. Harderwijk hoort een Intercity-station te zijn. De verbinding Elst-Geldermalsen kan veel beter door snellere overstap in Tiel. De stoptreinen Amersfoort – Ede en Ede-Arnhem zien we graag tot één lijn samengevoegd.

Kortom; overal hoogwaardig OV!

Fiets

Het gebruik van de fiets hoort aan alle kanten gestimuleerd te worden: optimale lichaamsbeweging en minimale milieubelasting! Provincie Gelderland kan zorgen voor comfortabele, veilige fietsroutes voor alle soorten fietsen bij woon-werkverkeer en voor recreatie. Daarbij hoort zeker ook aandacht voor de snelheidsverschillen tussen de verschillende soorten fietsen.

We willen goede voorzieningen voor fietsen bij OV-knooppunten. In het verkeer moet de fiets veel vaker voorrang krijgen.

We willen het oversteken van provinciale wegen door fietsers en voetgangers veiliger maken door de snelheid van het autoverkeer te verlagen, beveiligde oversteekplaatsen te creëren, fietsers vaker en langer groen te geven en waar nodig fietstunnels en -bruggen aan te leggen.
GroenLinks wil dat Provincie Gelderland in samenwerking met regio's en gemeenten een gedegen ontwikkelprogramma voor het fietsverkeer in de breedst mogelijke zin opzet en ook helpt in de financiering daarvan.

Herstel openbaar vervoer na de coronacrisis

Nu de coronamaatregelen zijn losgelaten zien we dat steeds meer reizigers terugkomen in het openbaar vervoer, maar we zijn nog lang niet op het niveau van voor corona. De tijdelijke steun vanuit het Rijk eindigt na 2022. Verder hebben we te maken met stijgende brandstof- en personeelskosten. Het OV heeft dus minder inkomsten en tegelijk meer uitgaven. Dat betekent dat de provincie in actie moet komen. Er wordt in de Provinciale Staten nu druk gediscussieerd over hoe het OV er na 2026 uit kan zien. Natuurlijk wil GroenLinks ook na 2026 uitstekend openbaar vervoer. Dat betekent wel dat er veel extra provinciaal geld nodig is, alleen al om het huidige niveau overeind te houden. Verder is goede afstemming nodig tussen gebieden: verstedelijkt gebied zal ander aanbod vragen dan buitengebied.

Elektrificeren OV

GroenLinks wil snel alle dieseltrein-verbindingen naar elektrische treinen omvormen. Ook onderzoeken we de inzet van batterijtreinen. Zo hoeven trajecten zonder bovenleiding niet eerst geëlektrificeerd te worden.
Het gaat om de Regio-express Arnhem-Doetinchem-Winterswijk, de lijnen Apeldoorn-Zutphen-Winterswijk en Zutphen-Hengelo (samen met Overijssel) en Arnhem-Tiel.
Nieuwe elektrische treinen krijgen toiletten.

Busvervoer maken we elektrisch. Nieuwe bussen zijn dus direct emissievrij. Na 2030 rijden alle bussen zonder emissies.

Haltetaxi

Het HaltetaxiRRReis-systeem is een Gelders deeltaxisysteem, bedoeld om de bereikbaarheid te vergroten. Met name in kleinere woonkernen, dunbevolkte gebieden en wijken waar een reguliere bus niet meer rendabel is.

De haltetaxi vervoert mensen vanaf een halte naar een busstation of treinstation binnen een straal van 15 km op basis van een OV-toets. De reis kan ook van halte naar halte zijn als er geen OV-alternatief is.

De bereikbaarheid van woonkernen en wijken wordt hierdoor echt verbeterd. Iedereen, dus ook iemand met een rolstoel, kan zo openbaar vervoer benutten. Bovendien is het mogelijk haltes toe te voegen als dat zinvol is. Bijvoorbeeld naar een zorginstelling, P+R- of een bedrijventerrein als blijkt dat dat nodig is.

Laadpalen

Nu steeds meer auto's op elektriciteit gaan rijden neemt de behoefte aan laadpalen uiteraard toe. Gemeenten zijn hard bezig om te voorzien in die behoefte. GroenLinks wil dat Provincie Gelderland meekijkt en meehelpt in de uitrol van de laadvoorzieningen. Uiteraard door het beschikbaar stellen van kennis en expertise maar ook door te voorkomen dat er witte vlekken op de kaart overblijven. Voor dat laatste zal bijvoorbeeld overleg met eigenaren van natuur- en recreatieterreinen belangrijk zijn.

Wegverkeer

GroenLinks wil de veiligheid voor het wegverkeer verbeteren. Al een tijdlang zijn we in Nederland bezig de maximumsnelheid voor het wegverkeer te verlagen. Binnen de bebouwde kom betekent dat meestal een maximum van 30 km/h en buiten de bebouwde kom wordt het vaak maximaal 60 km/h.
Die snelheidsverlaging vinden we prima. De verkeersveiligheid neemt toe, verkeerslawaai vermindert en de uitstoot van CO2, fijnstof en stikstofverbindingen neemt af.

Voor het openbaar vervoer is die snelheidsverlaging juist vervelend. Extra obstakels en drempels verminderen namelijk ook het reiscomfort en verlengen de reistijd.

Wanneer het OV nadeel heeft van snelheidsverlagingen, kijkt de provincie hoe zij samen met de gemeenten maatregelen kunnen nemen om dit nadeel op te lossen. Met vrije busbanen, drempelloze passages en verkeerslichttechniek willen we de busverbinding snel en comfortabel houden.

Gelderland heeft helaas wel veel wildaanrijdingen. Zowel voor de veiligheid in het verkeer als voor de overlevingskansen van het wild (bijvoorbeeld de wolf) is het beter om de maximumsnelheid ’s nachts terug te brengen naar 60 km/h. GroenLinks wil daarvoor graag een proef uitvoeren.

Voor het goederenvervoer wil GroenLinks een versnelling van de transitie naar E-vervoer.
We willen in Gelderland het goede voorbeeld geven door al het overheidsgestuurde vervoer volledig elektrisch te maken. Dat geldt dus voor openbaar vervoer, zorgvervoer, dienstverlening, leerlingenvervoer etc. Waar dat vervoer niet onder aansturing van de provincie gebeurt zullen we dat wél stimuleren.
GroenLinks wil alternatief vervoer zoals hoge-snelheidstreinen binnen Europa van harte steunen. Die strijd voeren we al jaren en daar is niets in veranderd.

Vaarwegenbeleid

De grote vaarwegen in Gelderland hebben veel verschillende gebruikers. Vrachtvervoer, wat via het water veel minder energie kost dan over de weg, maar er wordt ook veel recreatief gevaren. En daarnaast is er nog het heen-en-weer varen van de veerverbindingen. Voor GroenLinks is de drukte op het water een punt van zorg. We willen dat Provincie Gelderland samen met Rijkswaterstaat een integrale aanpak ontwikkelt voor het gebruik van de grote vaarwegen. Dat is vooral ’s zomers nodig als het water laag staat en de drukte het grootst is.

We zien er ook een aantal milieubelangen: we willen vervuilende scheepsbrandstof laten vervangen door schonere energiebronnen en we willen dat er strenge regels komen voor het ontgassen van scheepsruimen.

Vliegverkeer

GroenLinks is tégen opening van Lelystad Airport. Vanwege geluidsoverlast, fijnstof en uitstoot van stikstofverbindingen willen we de laagvliegroutes boven Gelders grondgebied absoluut voorkomen. We maken ons ook zorgen over de milieubelasting en het lawaai van het militair vliegverkeer in het algemeen en van de luchtmachtbasis Deelen.

Voor het gebruik van Vliegveld Teuge willen we de belasting van de omgeving met lawaai, fijnstof en stikstofverbindingen terugdringen. We willen dus geen verplaatsing van vluchten vanaf andere plekken naar Teuge. De overlast van paravluchten wordt teruggedrongen door valschermvrije dagdelen.
Het gebruik van het vliegveld Teuge voor traumahelikopters en voor inspectievluchten blijft uiteraard zonder beperkingen mogelijk. Toch vinden we voor alle vliegverkeer voor de korte afstand dat elektrische vliegtuigen de voorkeur verdienen boven motorvliegtuigen.

Railterminal Gelderland

GroenLinks is in principe tegen de komst van de Railterminal Gelderland (RTG). Voorwaarde is dat de RTG er alleen kan komen als deze kan functioneren zonder een exploitatiesubsidie vanuit de provincie.

Emissiereductie

De uitstoot van stikstofverbindingen komt voor een belangrijk deel ook uit mobiliteit. We willen dat elke sector tenminste 25% emissiereductie bereikt in de komende statenperiode.
GroenLinks wil dat de provincie uitdagende eisen stelt voor het verlenen/verkrijgen van OV-concessies via aanbestedingseisen.
Groen Links staat in principe niet achter de plannen voor uitbreiding van wegen. Asfaltuitbreiding trekt meer verkeer en vervuiling aan en dat staat in tegenstelling tot belangrijke klimaatdoelstellingen als het terugdringen van automobiliteit en CO2-uitstoot.

Steun veerverbindingen

Het Gelders Verenfonds heeft ervoor gezorgd dat veerverbindingen konden blijven functioneren. We willen dat ook de veerverbindingen tussen Gelderland en andere provincies aandacht en steun blijven krijgen. Daarvoor dient Provincie Gelderland samen te werken met de provincies aan de overkant.
Als het Gelders Verenfonds niet blijft bestaan willen we voortzetting van de steun via maatwerk per veerverbinding. Het belang daarvan is immers groot voor fietsers en wandelaars, zeker ook voor recreatie.

Lopen en wandelen

Wandelroutes, met name de langeafstandsroutes worden vaak gehinderd door barrières als wegen, spoorlijnen en waterwegen. Met een gericht programma en fonds voor verbetering van de wandelinfrastructuur kunnen barrières worden voorkómen en worden opgeheven.

Lopen is duurzaam, schoon en gezond en wandelen werkt ontspannend.
GroenLinks Gelderland wil graag dat lopen in de provincie aantrekkelijker wordt voor iedereen. Daarvoor is nabijheid belangrijk, maar ook veiligheid en comfort.
Het oversteken van provinciale wegen zou daarom makkelijker moeten worden en het lopen langs deze wegen aantrekkelijker.
De provincie hoort ervoor te zorgen dat de basisvoorzieningen voor voetgangers langs haar wegen in orde zijn.

Auto

Om ruimte te scheppen voor verdichting en vergroening zal de ruimte voor auto-infrastructuur en parkeren moeten inkrimpen. Bij de herinrichting van de openbare ruimte willen we langzaam verkeer voorrang geven.

GROEN LINKS GELDERLAND

Programmapunten Duurzame bereikbaarheid en Openbaar Vervoer

1. De *Visie voor een Bereikbaar Gelderland 2030* wordt omstreeks 2025 tussentijds beoordeeld om te bekijken of doelen bijgesteld moeten worden en om te bekijken of aanvullende financiering nodig is. Die bijstelling mag wat GroenLinks betreft zeker niet betekenen dat de doelstellingen worden verlaagd of vertraagd.

2. Op de verkeershubs die overal in de provincie ontwikkeld worden is voldoende ruimte om verschillende typen fietsen te stallen (ook met laadmogelijkheid voor e-bikes).

3. GroenLinks wil dat Provincie Gelderland in samenwerking met gemeenten een (door) ontwikkelprogramma opstelt voor verbetering en uitbreiding van comfortabele en veilige fietsroutes voor de diverse soorten fietsgebruik, zowel voor woon-werkverkeer, schoolroutes en recreatie. De provincie helpt ook bij de financiering.

4. Verbetering van de grotere fietsinfrastructuur tussen woonkernen krijgt prioriteit, zowel voor beschikbare routes als voor het kunnen verwerken van meerdere soorten fietsverkeer op die routes.

5. GroenLinks wil focus op fietsveiligheid. We werken niet alleen aan fietsverkeersveiligheid op de provinciale paden maar we stimuleren ook de gemeenten om te werken aan veiligere gemeentelijke paden.

6. GroenLinks wil dat je op de fiets zo weinig mogelijk barrières tegenkomt. Daartoe moet de fiets veel vaker voorrang krijgen op ander verkeer en is de aanleg van fietstunnels en fietsbruggen, zoals de fietsbrug tussen Culemborg en Houten, zeer gewenst.

7. Er komt een Gelderse Wandelvisie om de infrastructuur te optimaliseren voor lange-afstandsroutes, klompenpaden, recreatieve ommetjes en dergelijke. Daarmee bevorderen we recreatie, gezondheid én economische betekenis.

8. Er komt een Gelders Wandelfonds ter ondersteuning van de wandelinfra-structuur om barrières op te heffen en te voorkomen dat nieuwe barrières worden opgeworpen.

9. De beschikbare provinciale bijdragen voor het openbaar vervoer moeten toereikend blijven om de voorzieningen uitstekend te houden. Dat betekent dat openbaar vervoer altijd een reële keuze is voor verplaatsingen over een afstand van meer dan 5 km.

10. Openbaar vervoer krijgt waar mogelijk een voorrangspositie op overig wegverkeer. Daarmee houden we een OV-reis snel en comfortabel. In sommige gevallen kan het betekenen dat we een busverbinding vervangen door een tram of lightrail-verbinding, bijvoorbeeld tussen station Ede-Wageningen en Wageningen-Campus en ook tussen Nijmegen-Centraal en de Nijmegen-campus.

11. Spoorlijnen worden overal elektrisch of werken met een batterij-trein; op een aantal trajecten wordt dubbelspoor aangelegd.

12. Provincie Gelderland dringt bij het Rijk aan op verbetering van spoorverbindingen met de Randstad: 6 à 8 keer per uur een verbinding naar de Randstad vanuit Nijmegen, Arnhem, Apeldoorn en Ede-Wageningen. Ook wordt er ingezet op een hogere sprinterfrequentie van 4 keer per uur tussen ’s-Hertogenbosch en Utrecht. Hierdoor gaat er dan ook 6 keer per uur een sprinter rijden tussen Geldermalsen en Utrecht.

13. GroenLinks wil een snelle realisering van de Regio-Express tussen Arnhem en Winterswijk, we willen ook verbetering van de spoorverbinding Geldermalsen-Elst-Arnhem door betere aansluiting in Tiel en koppeling van de sprinter-verbindingen Amersfoort-Ede-Arnhem en Apeldoorn-Zutphen-Winterswijk.
Harderwijk hoort een Intercity-verbinding te krijgen. We willen nadenken over reactivering van de lijn Apeldoorn -Dieren.

14. Provincie Gelderland werkt aan verdere versterking van het OV naar Duitsland.
Dat gebeurt met de spoorlijn Nijmegen-Kleve, met verlengen van de busverbinding Nijmegen-Emmerich naar Doetinchem en doorgaan met de busverbinding Aalten-Bocholt.
Tariefintegratie tussen Nederland en Duitsland is een belangrijk verbeterpunt.

15. GroenLinks heeft niet ingestemd met de komst van de railterminal Gelderland. Komt deze er, dan alleen als vanuit een gezond bedrijfsplan exploitatie mogelijk blijkt zonder aanvullende financiering vanuit overheidsbijdragen.

16. Het systeem van halte-taxi voor kleinere woonkernen en dunbevolkte gebieden wordt verder uitgewerkt als aanvulling op het reguliere openbaar vervoer. Dat geldt ook voor het ontsluiten van zorg-instellingen, P+R- en bedrijventerreinen.

17. De Gelderse mobiliteit gaat 25% minder uitstoot van fijnstof, CO2 en stikstofverbindingen opleveren in de periode 2023-2027. Provincie Gelderland stelt uitdagende eisen voor het verlenen/verkrijgen van OV-concessies via aanbestedingseisen.

18. GroenLinks wil wildaanrijdingen zoveel mogelijk beperken door het nemen van maatregelen op en langs wegen.
We willen een proef waarbij ’s nachts de maximumsnelheid wordt verlaagd naar 60 km/h.

19. Provincie Gelderland biedt gericht maatwerk voor ondersteuning van veerverbindingen die van belang zijn voor Gelderse gemeenten; vooral ook voor fietsers, wandelaars en scholieren.
Waar het gaat om verbindingen met andere provincies wordt samenwerking met de overkant tot stand gebracht.

20. Al het overheidsgestuurde vervoer in Gelderland wordt elektrisch (openbaar vervoer, zorgvervoer, dienstverlening, leerlingenvervoer etc.).

21. Gelderland maakt samen met Rijkswaterstaat een integrale aanpak voor het gebruik van de grote vaarwegen in Gelderland. Ook met het oog op de lage waterstanden waar vrachtvaart, recreatievaart en veerverbindingen ’s zomers mee te maken krijgen.

22. Provincie Gelderland maakt samen met Rijkswaterstaat een milieuaanpak waarin de problematiek van het ontgassen van scheepsruimen streng wordt gereguleerd en gecontroleerd.

23. De regionale vliegvelden Teuge en Terlet krijgen geen uitbreiding. In nieuwe vergunningen wordt alleen duurzaam gebruik toegestaan met een reductie van lawaai, fijnstof en uitstoot van stikstofverbindingen. Het vliegveld Lelystad wordt niet geopend voor vakantievluchten en vrachtvervoer. Ook zijn wij kritisch over de uitbreiding van het militair vliegverkeer in het algemeen en van vliegveld Deelen in het bijzonder.

40

Informatie op www.staatsbosbeheer.nl
Vrije toegang
Geen toegang:
- voor gemotoriseerd verkeer
- met paarden
- tussen zonsondergang en zonsopkomst
Art. 461 W.v.S.

MILIEU

Milieu

Actief milieubeleid blijft nodig

GroenLinks wil bij voorkeur de bestaande ruimte voor wonen en bedrijven niet uitbreiden. Daarom kiezen we voor inbreiding (voor wonen) en slimmer gebruik van bedrijventerreinen. Bouwen dichtbij bedrijventerreinen levert echter milieuproblemen op: geuroverlast, geluidsoverlast, fijnstof, luchtvervuiling.
Eén van de oplossingen ligt bij de inzet van de best beschikbare technieken om hinder te voorkomen. Dat betekent dat provincie én gemeenten én waterschappen een strak vergunningenbeleid zullen moeten voeren en de naleving van die vergunningen ook goed moeten controleren. Dat geldt óók voor de uitvoering van het Gelderse stikstofbeleid.

We willen bereiken dat in 2050 overal in Gelderland de milieukwaliteit ook woonkwaliteit heeft.

Het Schone Lucht Akkoord is gebaseerd op oude richtlijnen van de WHO. GroenLinks wil hogere streefwaarden gebaseerd op de nieuwste normen van de WHO. Wij pleiten voor intensivering van het meten, strengere maatregelen om overschrijding aan te pakken en handhaving van de afgesproken normen.
Ook regulering van houtstook voor huishoudens is dringend nodig. Gelderland maakt verantwoord gebruik van houtige biomassa: resthout en snoeihout afkomstig vanuit een gebied binnen een straal van 100 km rondom de provincie. De huidige beschikbaarheid is inmiddels volledig benut. GroenLinks ziet biomassacentrales bovendien als een tijdelijke oplossing in afwachting van duurzamere bronnen. Om die reden willen we geen vergunningen voor nieuwe biomassacentrales en zijn we tegen de import van houtpellets uit het buitenland.

De andere oplossing ligt in het maken van de juiste keuzes voor de plekken waar we verstedelijking laten gebeuren. Dat willen we dichtbij stations of knooppunten van openbaar vervoer en op plekken waar de bodem en waterhuishouding daarvoor het meest geschikt zijn.

Een goed en gezond leefmilieu voor mensen en natuur is een absolute prioriteit. We vinden milieubeleid dus niet alleen maar ‘goed om te hebben’: het is ‘onmisbaar om te hebben’.

Aantal omgevingsdiensten

Gelderland kent op dit moment zeven omgevingsdiensten. Dat levert het voordeel op dat zij “dicht bij huis” hun taken voor vergunningen en controles kunnen uitvoeren. Tegelijk is dat stelsel kwetsbaar omdat het bijna ondoenlijk is om alle deskundigheid bij elke omgevingsdienst in huis te hebben.
Voor een deel is dat opgelost door bij elke omgevingsdienst een specialisme onder te brengen waar de andere diensten dan een beroep op kunnen doen. Dat maakt het wel een stuk duurder.

De veiligheid van onze inwoners staat overal voorop. We kunnen nu én in de toekomst niet zonder duidelijke kaders en goede handhaving. De bestuurlijke structuur hoort dat mogelijk te maken, maar die structuur is geen doel op zichzelf. Wel is het belangrijk dat omgevings-diensten snel en doeltreffend kunnen ingrijpen in samenwerking met de veiligheidsregio’s wanneer er calamiteiten optreden.

Voor GroenLinks is het duidelijk dat het anders moet. Sommige omgevingsdiensten zijn te klein voor speciale taken of zelfs de reguliere taken. Het gaat om kwaliteit en zorg voor een veilige en gezonde leefomgeving. Bundeling van diensten en een gebiedsindeling die overeenkomt met die van de veiligheidsregio’s ligt voor de hand. Het bijkomend voordeel is dat er in samenwerking met de veiligheidsregio gerichte communicatie mogelijk wordt: bij milieu-overtredingen, bij gevaarlijke situaties én bij calamiteiten. Op termijn moet blijken of er zelfs één Gelderse Omgevingsdienst kan worden gevormd.
Met een andere gebiedsindeling ben je er natuurlijk niet. Er zal ook flinke inzet nodig zijn voor het vasthouden en uitbreiden van kennis. Vasthouden van deskundig personeel is daarin heel belangrijk.

Energiebesparing

GroenLinks Gelderland zet vol in op energiebesparing. Dat doen we door de taken ten aanzien van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) in te zetten voor de uitvoering van de Wet milieubeheer. Zo zien we erop toe dat omgevingsdiensten zullen handhaven wanneer bedrijven niet voldoen aan de verplichting om energiebesparende maatregelen te nemen die een terugverdientijd hebben van maximaal vijf jaar. De provincie heeft een voorbeeldrol en kijkt samen met bedrijven waar zij energie kunnen besparen en zorgt daarbij voor maatwerkoplossingen.

Gevaarlijk transport

Langs (snel)wegen en belangrijke spoorlijnen bestaan vaak grote risico's voor het milieu wanneer er ongelukken met het transport van gevaarlijke stoffen gebeuren. Langs vaarwegen kennen we de problematiek van het ontgassen of schoonspoelen van scheepsruimen.
GroenLinks wil dat Rijk, provincie en gemeenten een gezamenlijke aanpak opstellen om risico's te minimaliseren en ook de milieubelasting van het transport zelf tot het uiterste te beperken.

Oranje akkers en weilanden

We zien elk jaar, nog steeds, dat op sommige akkers en weilanden alle plantengroei het aflegt tegen het middel glyfosaat. GroenLinks wil dat Provincie Gelderland dit middel actief uitbant. Dat moet op alle fronten gebeuren: regelgeving via het Rijk, waterschappen, gemeenten, omgevingsdiensten. Maar ook in overleg met agrariërs. We hebben immers met die sector nog heel wat afspraken over natuur en landschap te maken.
Het is ondenkbaar dat we het gebruik van glyfosaat laten doorgaan als we de biodiversiteit willen herstellen en verbeteren. GroenLinks wil het gebruik van glyfosaat uitsluiten en het terugdringen van andere bestrijdingsmiddelen onderdeel laten zijn van een actieprogramma biodiversiteit.

Modellen of metingen

Bij emissiecontroles van de omgevingsdienst is te vaak de vooraf berekende uitstoot leidend. Wij willen meer gewicht geven aan de gemeten uitstoot en ook op basis daarvan kunnen handhaven. We vinden dat milieubelasting altijd minimaal hoort te zijn en nergens de normen mag overschrijden. Innovatie kan helpen, maar liever nog zien we in risico-situaties een beleid voor uitfasering. We willen graag burgermeetnetten voor luchtkwaliteit ondersteunen.

Dumpingen

Dumpingen van afval van illegale productie van bijvoorbeeld harddrugs is helaas een toenemende vorm van milieucriminaliteit.
Het voelt niet goed om de kosten van het opruimen hiervan bij de grondeigenaren te laten liggen. GroenLinks vindt dat Provincie Gelderland en gemeenten hier een calamiteitenfonds voor moeten oprichten, de uitvoering kan bij de omgevingsdienst worden ondergebracht.
Zandwinningsplassen worden verondiept door ze weer op te vullen. Maar het materiaal dat daarbij gebruikt wordt hoort wél schoon te zijn. Zolang we daar geen absolute zekerheid over hebben vindt GroenLinks dat er geen stortingen mogen plaatsvinden. We koesteren de kwaliteit van het grondwater en het water in de plassen. Het is verder onaanvaardbaar dat we afvalmateriaal uit het buitenland aanvoeren om hier de plassen mee op te vullen.

Zwemwater

Het is belangrijk dat in Gelderland voor iedereen zwemwater op een redelijke afstand beschikbaar én veilig is. Het zwemwater wordt volgens de richtlijnen in het zomerhalfjaar tenminste 1 of 2 keer per maand gecontroleerd, maar op drukke plekken en ook wanneer het warm weer is of is geweest hoort dat tot 2 keer per week op te lopen. De informatie over de zwemwaterkwaliteit maken we per app én op borden bij het water bekend.

Programmapunten Milieu

1. GroenLinks wil de nieuwe, hoge streefwaarden voor luchtkwaliteit van de WHO gebruiken voor het Schone Lucht Akkoord. Wij pleiten voor intensivering van het meten, strengere maatregelen om overschrijding aan te pakken en handhaving van de afgesproken normen. We willen burgermeetnetten faciliteren en ondersteunen en fijnmazige informatie verkrijgen (zie ook bij het hoofdstuk Natuur, landschap en landbouw).

2. GroenLinks wil dat verstedelijking en ruimtelijk-economische ontwikkelingen niet tot nieuwe milieuproblematiek leiden. We kiezen voor plekken dicht bij openbaar vervoer en waar het bodem- en watersysteem het meest geschikt is.

3. Provincie Gelderland neemt het initiatief om samen met waterschappen, gemeenten en omgevingsdiensten een strakke aanpak voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op te stellen om de milieukwaliteit in Gelderland maximaal te krijgen. De best beschikbare technieken worden als norm gehanteerd.
   Dat geldt voor alle milieuaspecten: lawaai, geur, fijnstof, lucht-, water- en bodemverontreiniging.

4. Provincie Gelderland moet flink inzetten op de uitvoering van de Wet Milieubeheer voor energiebesparingen.
   Bedrijven kunnen met maatwerkoplossingen flinke besparingen op energie bereiken. De omgevingsdiensten moeten hier een serieuze inzet op leveren en het tot ‘dagelijks werk’ maken.

5. We willen dat de provincie zich vol inzet voor het beschermen van gezondheid van mensen door het vaststellen van juridische kaders, waar die nu ontbreken en wel nodig zijn. Bijvoorbeeld voor houtstook, bromfietsen en dergelijke.

6. Het Gelders Stelsel Omgevingsdiensten wordt robuuster gemaakt door het aantal te verminderen en serieus werk te maken van aantrekken en behoud van personeel. Samenwerking met veiligheidsregio’s is een belangrijk ontwikkelpunt.

7. Voor emissiecontroles krijgen reële meetresultaten meer gewicht dan gemodelleerde, verwachte resultaten.

8. Zwemwater hoort op een redelijke afstand voor iedereen bereikbaar te zijn. Het zwemwater wordt in het zomerhalfjaar tenminste 1 of 2 keer per maand gecontroleerd, maar op drukke plekken en ook wanneer het warm weer is of is geweest hoort dat tot 2 keer per week op te lopen. De informatie over de zwemwaterkwaliteit maken we per app én op borden bij het water bekend.

9. Gelderland wordt bevrijd van glyfosaat. Dat wordt samen met het terugdringen van andere bestrijdingsmiddelen onderdeel van een actieprogramma biodiversiteit.

10. Provincie Gelderland en gemeenten maken een calamiteitenfonds voor het opruimen van illegaal gedumpt afval. De uitvoering daarvan komt bij de omgevingsdienst.

11. Zandwinningsplassen kunnen alleen worden opgevuld met écht schoon materiaal. We gebruiken geen materiaal dat we importeren uit het buitenland.

12. Transportrisico’s en milieubelasting door transport worden tot het uiterste beperkt.

13. GroenLinks wil dat de provincie geen nieuwe milieuvergunningen meer verleent voor de verbranding van houtige biomassa voor energie.

ERFGOED, CULTUUR en WELZIJN

45

Erfgoed, Cultuur en Welzijn

Erfgoed

Mooie en rijke historie

Gelderland kan trots zijn op een zichtbaar mooie en rijke historie: in Gelderland zijn er tal van kastelen, landgoederen, molens en boerderijen. Ook de nieuw verworven Gelderse Unesco Werelderfgoed monumenten Romeinse Limes en De Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn goed in beeld bij het publiek. We willen dat de diversiteit van het Gelders erfgoed zichtbaar is en dat niet alleen Rijksmonumenten, kastelen, molens en kerken worden onderhouden. Wat ons betreft zijn rijksmonumenten een verantwoordelijkheid van het Rijk.

De provincie richt zich op kleinschaliger monumenten en lokaal erfgoed. Ook industrieel erfgoed, groene landgoederen en nieuwe monumenten staan er in Gelderland goed bij. Behalve de kwaliteit van de monumenten, moeten ze voor iedereen toegankelijk zijn en werken we aan verduurzaming van vastgoed, waarbij gebruik van het monument een voorwaarde is.
GroenLinks vindt het belangrijk dat provincie en erfgoedorganisaties een aanpak ontwikkelen om monumenten te verduurzamen.

Erfgoedprojecten waarmee ook andere beleidsdoelen worden ondersteund, zoals leefbaarheid en educatie, hebben bij ons een streepje voor.

Immaterieel erfgoed

Bij erfgoed horen ook gebruiken en ambachten zoals streektalen en oude technieken voor landschapsbeheer en de landbouw. Gebruiken om te koesteren omdat ze vertellen over hoe het hier vroeger was en waarvan we kunnen leren. Historisch landgebruik en de inzet van bijvoorbeeld rondtrekkende schaapsherders willen we behouden en ondersteunen. Niet alleen vanwege hun historische waarde maar ook omdat oudere gebruiken en technieken vaak extensiever en energiezuiniger zijn en weinig extra grondstoffen gebruiken. Hiermee kunnen ze een circulaire en duurzame landbouw en grondgebruik ondersteunen.

Aandacht voor WO-2

Bij aandacht voor het verleden kunnen we de Tweede Wereldoorlog niet vergeten.
De Gelderse oorlogsmonumenten en oorlogsmusea zijn een belangrijke basis voor het herinneringstoerisme en vervullen een rol in het leren hierover voor jong en oud. We willen deze herinneringen levend houden en onze verbondenheid onderhouden met het verleden en met mensen die zich ook nu nog in oorlogssituaties bevinden of op een andere manier niet kunnen leven in vrijheid en veiligheid. In 2024-2025 vieren we 80 jaar vrijheid, een belangrijk moment om deze verbondenheid te vieren.

Leren van het verleden

Leren van het verleden, in Gelderland heeft iedereen die ruimte. We zorgen dat ons erfgoed bereikbaar en laagdrempelig is, ook door collecties digitaal toegankelijk te maken. We betrekken mensen bij het Gelderse verleden en besteden aandacht aan beladen erfgoed zoals het Gelders slavernijverleden. In 2023 herdenken we slavernij en Nederlands imperialisme en vieren we dat 150 jaar geleden een einde kwam aan de slavernij.

Rol van vrijwilligers

Verbondenheid met het verleden spreekt zeker uit de grote aantallen vrijwilligers die actief zijn in historische verenigingen, erfgoed en musea. Zij werden de afgelopen jaren met verschillende projecten ondersteund om te professionaliseren en hun passie te behouden. De participatie van vrijwilligers is belangrijk voor behoud van het netwerk van musea en historie verspreid over Gelderland en draagt veel bij aan leefbaarheid en betrokkenheid van bewoners bij hun omgeving en bij anderen.

Cultuur

Cultuur is van iedereen

Gelderland is een cultuurprovincie. Voor iedere inwoner is deelname aan cultuur een wezenlijk onderdeel van het leven. GroenLinks vindt het daarom belangrijk dat er een goede financiële én inhoudelijke ondersteuning is voor de volle breedte van de cultuur.

Cultuur heeft op veel manieren een positief effect op het welzijn. In de eerste plaats gaat het om de cultuurproducten zelf. In Gelderland kennen we een aantal top-cultuurinstellingen. Die instellingen zijn er uiteraard voor hun eigen cultuurproducties en om mensen daarvan te laten genieten. Daarnaast hoort elke topinstelling onderdeel te zijn van een netwerk van regionale en lokale cultuurorganisaties. Grotere instellingen kunnen kleinere instellingen stimuleren en zorgen voor kwaliteitsverbetering. Dat zorgt er dan ook voor dat talentontwikkeling een kans krijgt.

GroenLinks wil dat Provincie Gelderland met financiële én deskundigheidsondersteuning zorg toont voor brede cultuurontwikkeling.
Zo zullen belangrijke instellingen (bijvoorbeeld Introdans, Oostpool) goede huisvesting nodig hebben om hun taken voor de brede cultuurbevordering in te kunnen vullen.
We zien verder een belangrijke rol voor bijvoorbeeld Cultuur Oost. Voorstellingen blijven niet beperkt tot de steden, maar gaan ook dieper de provincie in.

Dit betekent dat de financiële ondersteuning niet alleen terechtkomt bij de topinstellingen en de ondersteuningsstructuur maar ook op lokaal niveau via regionale samenwerking. Dat kan bijvoorbeeld door een provinciale stimuleringsopslag op de bundeling van lokale subsidiebijdragen vanuit gemeenten.

Vrijwilligers

Verder werkt cultuur positief op het welzijn omdat vrijwilligerswerk een enorme drager voor cultuuractiviteiten is. Het sociale effect van cultuurdeelname is erg belangrijk voor de cultuur én voor de vrijwilligers zelf.

Netwerk-podia en -evenementen

Elk cultuurpodium in Gelderland heeft een eigen inzet voor cultuur. Via een netwerk-samenwerking is er veel moois te bereiken voor de programmering van culturele voorstellingen en evenementen.
Cultuuruitingen zijn soms echt gebonden aan een plaats of omgeving. Daarmee zijn ze onderdeel van een Gelders cultuurverhaal.

Een netwerk-samenwerking kan ook leiden tot kleinere voorstellingen vanuit de grotere instellingen. We zien hier graag letterlijk maatwerk: met kleinere ensembles voor kleinere podia. Dat maakt bovendien de drempel voor de grotere optredens ook lager.

Vanuit cultuurondersteuning kunnen de lokale podia en evenementen gebruik maken van beschikbare expertise en middelen.
De ondersteuning is dan vooral beleidsonder-steuning, een makelaarsfunctie en het aan elkaar knopen van goede ideeën. Cultuur krijgt zo een veel beter en bestendiger fundament. Dat helpt ook voor het ontstaan van tradities, voor immaterieel cultureel erfgoed dus.

Lokale basis voor top-cultuur

Cultuureducatie is een belangrijk onderdeel van het aanbod op basisscholen en in het voortgezet onderwijs. Ook bibliotheken hebben een belangrijke ondersteuningsfunctie.

GroenLinks ziet graag in elke gemeente, ook in kleinere kernen, een broedplaats voor cultuurcreativiteit. Uiteraard ligt daar een taak voor de gemeenten, maar provinciale aanjaagactiviteit is net zo belangrijk.
Jongeren hebben vaak grote ideeën en talenten en ook veel energie. In Gelderland hoort een jeugdpodiumtheater actief te zijn!

Om de ondersteuning daarvan te borgen zorgt Provincie Gelderland ervoor dat per regio of samenwerkingsverband de inzet van een cultuurconnector beschikbaar is vanuit (bijvoorbeeld) Cultuur Oost of vanuit een regionaal werkende cultuurorganisatie.

Welzijn

Leefbaarheid, sociale verbondenheid en positieve gezondheid

Sociale verbondenheid bevordert de brede welvaart èn zorgt voor een fijne leefomgeving. GroenLinks wil de sociale verbondenheid in dorpen, wijken en buurten versterken. GroenLinks wil een verbinding vormen tussen platteland en stedelijke omgevingen. De Provincie kan ondersteunen door voortzetting, verbreding en intensivering van de Leefbaarheidsalliantie. De Gelderse bevolking wordt ouder en blijft langer thuis wonen. Een beweging van ziekte en behandeling naar gezondheid en gedrag ondersteunt deze ontwikkeling. GroenLinks wil de gedachte van positieve gezondheid krachtig ondersteunen. Dat betekent ook een andere manier van organiseren, financieren en monitoren va de zorg. De Provincie kan daarbij ondersteunen bijvoorbeeld met de brede beweging ‘Achterhoek gezond’.

Basisinkomen

GroenLinks is voorstander van de invoering van een basisinkomen en staat positief tegenover experimenten en pilots met basisinkomen of andere vormen van regelvrije inkomensvoorziening die de Rijksoverheid zou starten.

Leefbaarheid

In het omgevingsbeleid besteedt de provincie terecht aandacht aan hoe mensen zich verbonden willen voelen met hun omgeving en de medemens.
Leefbaarheid lukt niet wanneer mensen niet met cultuurverschillen kunnen omgaan.
De afgelopen jaren is gebleken dat kleine initiatieven grote positieve gevolgen hebben voor de leefbaarheid van een kleine kern of, bijvoorbeeld, voor een groep statushouders die hier is komen wonen. Dergelijke projecten van het leefbaarheidsprogramma van de provincie wil GroenLinks uitbreiden. Je woont tenslotte niet alleen tussen stenen en natuur, maar vooral tussen mensen. Aan de andere kant willen we onze ogen niet sluiten voor de toenemende kloof tussen platteland en stad.

Recente ontwikkelingen rond boerenprotesten en vreemdelingenhaat bevestigen het beeld uit de recente studie ‘Afgehaakt Nederland’ waaruit blijkt dat het vertrouwen in de politiek afneemt of leidt tot verschuiving naar protestpartijen. GroenLinks neemt krachtig stelling tegen protest-terreur en vreemdelingenhaat.

Investeringen in het platteland van Gelderland zijn zeker nodig. Dat gaat dan vooral om het behouden, ondersteunen en versterken van voorzieningen (cultuur, openbaar vervoer, onderwijs en woningbouw) en het mogelijk maken - samen met gemeenten - van vernieuwende initiatieven (energiecoöperatie, groepswonen, cultuurpact, omnisportverenigingen).

Gezond leven in Gelderland

We willen dat onze inwoners gezond en gelukkig zijn en daarover zelf de regie hebben. Gezondheid, preventie en leefstijl zijn leidend, niet ziekte en behandeling. We doen dit via preventie en zorginnovatie en spannen ons er samen maximaal voor in dat onze inwoners zich gezond en gelukkig voelen en minder zorg nodig hebben. Bij al onze inspanningen stimuleren we dat vanaf het begin inwoners en patiënten betrokken worden.

Minder zorgprofessionals terwijl de zorgvragen toenemen

Gelderland heeft, zeker in de plattelandsregio’s te maken met vergrijzing én ontgroening. Inwoners zijn minder zelfredzaam, vaker laaggeletterd en minder digitaal vaardig. Inwoners hebben relatief veel chronische aandoeningen, mede veroorzaakt door leefstijlfactoren. In de toekomst zijn minder zorgprofessionals beschikbaar en de informele, onderlinge hulp neemt af.
Dit alles vraagt om een stap van nazorg naar voorzorg en om de inrichting van een toekomstbestendig zorglandschap.

Principes om gezondheid duurzaam te organiseren

Om gezondheid en zorg duurzaam te organiseren ondersteunen we de principes van positieve gezondheid. Dat betekent dat we samenwerken aan meer gezondheid, kwaliteit van zorg, meer werkplezier van zorgprofessionals en minder (meer)kosten.
Dit doen we door te stimuleren dat organisaties zich anders organiseren, door toe te werken naar structurele financiering van gezondheidsinterventies en door het monitoren van het effect van deze interventies. Recente kabinetsnota's (o.a. Integraal Zorgplan) laten zien dat de verantwoordelijkheid voor gezondheid steeds meer bij onze inwoners komt te liggen.

GroenLinks ziet hier een rol voor de provincie als aanjager van gezondheidswinst en preventie en van stimulering van nieuwe vormen van organisatie.
Daarbij spelen de preventie- en sportakkoorden een belangrijke rol en ook de leefstijlakkoorden, waarin overheden, (maatschappelijke) organisaties en ondernemers samenwerken.

Sport en bewegen

Sport en bewegen verdienen een belangrijke plaats in het provinciale beleid. Het gaat om projecten en initiatieven die bijdragen aan meer sportdeelname en een gezonde leefstijl.
In een vernieuwd provinciaal Sportakkoord worden concrete voorstellen gedaan.

GROEN LINKS GELDERLAND

Programmapunten Erfgoed, cultuur en welzijn

Erfgoed

1. We ondersteunen /blijven initiatieven ondersteunen die de leefbaarheid en verbondenheid in de provincie verbeteren.

2. We stimuleren Gelderland-brede initiatieven om met geschiedenis een groot publiek te bereiken.

3. We zorgen voor de grotere Gelderse musea en ondersteunen de kwaliteit van een samenhangend netwerk van kleinere musea en historische kringen in heel Gelderland.

4. Musea en Gelders erfgoed zijn voor iedereen toegankelijk, collecties zijn ook digitaal te bezoeken voor een breed publiek.

5. We ondersteunen herstel en gebruik van het Gelders erfgoed en verschuiven de aandacht van grote rijksmonumenten naar meer diversiteit in het Gelders erfgoed; ook nieuwe monumenten, industrieel erfgoed en landschappelijk erfgoed krijgen daarbij aandacht en projecten die ook andere beleidsdoelen dienen hebben een streepje voor.

6. Provincie en erfgoedorganisaties ontwikkelen een aanpak om monumenten te verduurzamen.

7. We geven ruimte aan immaterieel erfgoed en de waarde die dit kan hebben voor bijvoorbeeld landbouw, natuurbeheer en de bouw.

8. Gelderland zorgt voor jaarlijkse activiteiten van en in de provincie ter herdenking van het slavernijverleden. In 2023 vieren we dat 150 jaar geleden een einde kwam aan de slavernij.

Cultuur

1. Provincie Gelderland biedt ondersteuning aan de volle breedte van kunst en cultuur. GroenLinks vindt het belangrijk om naast financiële ook inhoudelijke ondersteuning te bieden aan lokale en regionale organisaties.

2. GroenLinks wil dat provincie Gelderland inzet op samenwerking tussen top-instellingen en lokaal niveau. Dat kan door een subsidie-opslag beschikbaar te stellen voor samenwerkende gemeenten of regioverbanden waarin cultuurinstellingen meewerken.

3. Elke Gelderse, gesubsidieerde topinstelling voor cultuur zorgt voor kleinere voorstellingen met kleinere ensembles op de kleinere podia, verspreid over de provincie.

4. Grote instellingen voor cultuur met een uitstralingsfunctie worden ondersteund door goede huisvesting en exploitatie.

5. Voor elke regio of samenwerkingsverband komt er een cultuurconnector als vraagbaak, aanjager en verbinder voor cultuurontwikkeling van podia, educatie en evenementen. In Gelderland werken podia en organisatoren van evenementen zoveel mogelijk in netwerken samen.

6. Bibliotheken zijn belangrijk in de lokale netwerken voor cultuur en welzijn. Primair vanuit de basisfuncties: kennis en informatie ter beschikking stellen, ontwikkeling en educatie bieden, lezen bevorderen en het laten kennismaken met literatuur, ontmoeting en debat organiseren, kennis laten maken met kunst en cultuur. Daarnaast zijn bibliotheken erg belangrijk voor het tegengaan van laaggeletterdheid en zorgen zij voor sociale binding in samenwerking met gemeenten en welzijnsorganisaties.

Cultuur

7. GroenLinks wil graag dat er een Gelders Jeugdpodiumtheater actief is in de provincie.

8. In elke Gelderse gemeente hoort een lokale broedplaats voor cultuurcreativiteit actief te worden. Provincie Gelderland zet daar een gericht programma voor op om ondersteuning te bieden aan gemeenten en lokale of regionale cultuurorganisaties.

Welzijn

1. GroenLinks wil versterking en verbreding van het programma Leefbaarheid door gerichte (financiële) steun aan leefbaarheidsprojecten in kwetsbare wijken en platteland.

2. Provincie Gelderland blijft de Leefbaarheidsalliantie ondersteunen, waarin organisaties zoals Plattelandsjongeren Gelderland (PJG), Spectrum, partner met elan, Zorgbelang Inclusief en de Vereniging Dorpshuizen Kleine Kernen samenwerken om de leefbaarheid te versterken.

3. We geven steun aan programma's voor inburgering en vluchtelingenopvang - buiten de verplichte inburgering om - vooral door inzet van ervarings-deskundigen (cultuurverbinders, sleutelpersonen).

4. GroenLinks bevordert de bouw of inrichting van door (buurt)bewoners onderhouden gebruiksruimtes, waarin gezamenlijk activiteiten kunnen plaatsvinden en voorzieningen gedeeld kunnen worden. Voorbeelden zijn buurthuiskamers (koken, ontmoetingsplaatsen), atelierruimtes (creatieve vormgeving), gemeenschappelijke werkplaatsen (repair café, delen van gereedschap en kennis).

DIVERSITEIT en INCLUSIVITEIT

Diversiteit en Inclusiviteit

Iedereen hoort erbij: inclusie!

Iedereen moet mee kunnen doen aan het maatschappelijk leven. Gelderland hoort een écht inclusieve provincie te zijn. Inclusie in Gelderland kan stukken beter en hoort vanzelfsprekend te worden binnen het beleid van de provincie en de partners waar de provincie mee samenwerkt. Voor GroenLinks is inclusie allang vanzelfsprekend. Dat iedereen mee kan doen in Gelderland overstijgt de ideologie van een politieke partij.

Diversiteit en inclusie

De termen diversiteit en inclusie worden vaak door elkaar gebruikt en dat is begrijpelijk. Beide thema's leven momenteel erg in de maatschappij en vooral binnen (grote) organisaties worden ze steeds belangrijker. Toch hebben deze twee woorden nét een andere betekenis.

Respect voor verschillen

Diversiteit gaat over alle mogelijke aspecten waarop mensen van elkaar kunnen verschillen. Het gaat om zowel zichtbare verschillen, zoals bijvoorbeeld aan leeftijd, sekse, huidskleur, een lichamelijke beperking. Maar ook onzichtbare verschillen, zoals cultuur, seksuele voorkeur, politieke overtuiging, talenten in je werk, je belastbaarheid of je persoonlijkheid.

Wat nog weleens gebeurt is dat deze kenmerken als losstaand van elkaar worden gezien. Het gevaar bestaat dan dat iemands identiteit wordt gereduceerd tot bijvoorbeeld 'diegene met een beperking', of 'die activist'. Terwijl juist iedereen verschillende kenmerken in zich heeft.
Waar het bij diversiteit om gaat is dat de verschillen tussen mensen er juist mogen zijn en worden gerespecteerd. Diversiteit brengt immers verschillen in opvattingen en werkstijl met zich mee.

Werkelijk betrekken

Wat is dan precies inclusie en hoe ziet dat eruit? Het is een term die vanuit Amerika is komen overwaaien en daar in een adem wordt gebruikt met het begrip diversiteit. Men spreekt van D&I – Diversity & Inclusion.
Het is niet exclusie (mensen uitsluiten), niet segregatie (mensen uitsluiten en actief in aan ander sub cluster zetten) en niet integratie (mensen als sub cluster opnemen). Inclusie is mensen werkelijk betrekken, insluiten, opnemen in de groep. Het zegt dus iets over hoe we met diversiteit omgaan.

Diversiteit is niks zonder inclusie

Diversiteit gaat dus over 'de mix', de verschillen. Inclusie over hoe we met 'de mix', de verschillen omgaan. Diversiteit gaat over aantallen en percentages. Inclusie gaat over gedrag, waarden en spelregels. Soms leidt meer diversiteit zelfs tot meer problemen. Als je alleen aandacht geeft aan het vergroten van de diversiteit in een team of organisatie en niets doet aan het verbeteren van de inclusie, dan is de kans groot dat er meer conflicten komen. Miscommunicatie, onzekerheid, ongelijkheid, het zijn allemaal voorbeelden van de gevolgen die diversiteit zonder inclusie kan hebben. Omdat niet iedereen zich thuis voelt of gezien wordt en persoonlijke kwaliteiten niet 100 procent kan inzetten.

GroenLinks vindt dat het hogere collectieve doel, dat ieder verbindt, centraal staat en mensen de vrijheid moeten krijgen om mee te denken hoe dit doel het beste te behalen. Daarmee is inclusie niet iets voor 'erbij'.

Actieve rol van de provincie

GroenLinks wil dat Provincie Gelderland zich actief toont om de samenleving diverser en inclusiever te maken. Uiteraard door zélf het goede voorbeeld te geven en daarover regelmatig te publiceren. Maar ook door via subsidievoorwaarden, prestatieafspraken en dergelijke een vaste lijn te volgen.

Bestrijden van discriminatie

GroenLinks wil dat er een einde komt aan elke vorm van discriminatie. Het hoort geen verschil te maken welke afkomst, geaardheid, genderidentiteit en -expressie, geloof, taal, culturele achtergrond en gebruiken je hebt. De kernboodschap is dat we elke uitsluiting door vooroordelen willen tegengaan

Het aantal antisemitische incidenten is de laatste jaren zorgwekkend toegenomen. GroenLinks wil dat via provinciale programma's meer aandacht aan de Holocaust, hedendaags antisemitisme en de Joodse geschiedenis en cultuur wordt gegeven.

GroenLinks wil ook geen moslimhaat. Daar waar mogelijk ondersteunt de Provincie programma's tegen moslimdiscriminatie, bedreigingen en vernielingen van islamitische gebouwen zoals moskeeën. Datzelfde geldt voor uitingen richting asielzoekers en statushouders.

Arbeidsmigranten krijgen kansen om zichzelf te ontplooien en hier een leven op te bouwen. De provinciale expertise en ondersteuning van expats wordt ook ingezet voor arbeidsmigranten.

GROEN LINKS GELDERLAND

Programmapunten Diversiteit en Inclusiviteit

1. Provincie Gelderland toont een actieve rol in de ontwikkeling van een steeds inclusievere samenleving.

2. Provincie Gelderland draagt actief uit dat iedereen erbij hoort en gelijke kansen hoort te krijgen. Dat geldt ook voor de provinciale organisatie.

3. Voor discriminatie en voor uitsluiting op basis van vooroordelen is geen plaats. GroenLinks wil dat Provincie Gelderland gerichte beleidsacties opzet om discriminatie tegen te gaan. Dat is met name nodig voor antisemitisme, moslimhaat en het discrimineren van nieuwe Nederlanders, statushouders en arbeidsmigranten.

4. De provincie zorgt voor goede en gerichte communicatie over beleid en uitvoering. GroenLinks wil dat iedereen op begrijpelijke wijze kennis kan nemen van informatie zonder dat daarvoor uitgebreide digitale vaardigheden nodig zijn. Menselijk contact moet altijd mogelijk zijn naast websites, chatbots en online formulieren. Voor schriftelijke communicatie is het taalniveau B1 wenselijk en zo nodig wordt in meerdere talen gecommuniceerd.

5. Provincie Gelderland geeft het goede voorbeeld door in haar personeelsbeleid aandacht te besteden aan de positie van diverse groepen in het personeelsbestand (behoeften, taalgebruik, inclusieve aanspreekvormen, ouderschapsverlof).

6. GroenLinks wil dat de provincie in alle eigen besluiten, in alle situaties waar zij opdrachtgever of subsidieverstrekker is, rekening houdt met noodzakelijke voorzieningen voor mensen die een belemmering ervaren van welke aard dan ook. GroenLinks wil een duidelijk beleid van de provinciale organisatie voor het versnellen van de in- en doorstroom van vrouwen, mensen met een migratieachtergrond, LHBTIQ+-mensen en mensen met een beperking.

6. De provincie pakt institutioneel racisme aan. Etnisch profileren bij provinciale instellingen wordt voorkomen en tegengegaan. Daarbij komt er een meldcode voor provinciale ambtenaren. Anti-discriminatie is leidend bij de provinciale contacten en steun aan evenementen en organisaties.

7. Het VN-verdrag Handicap wordt de norm voor de manier waarop Provincie Gelderland het openbaar vervoer, de publieke ruimte, bedrijfsruimten en overheidsgebouwen breed toegankelijk maakt voor ouderen en mensen met een beperking. Ervaringsdeskundigen worden betrokken in het volledige beleidsproces.

8. De provincie koppelt aan de dagen waarop de regenboogvlag gehesen wordt evenementen en besteedt via haar communicatiekanalen aandacht aan de positie van LHBTIQ+-Gelderlanders i.s.m. haar partners.

9. In de contacten en programma's met gemeenten brengt de provincie als Regenboogprovincie diversiteit en inclusie proactief onder de aandacht en jaagt activiteiten en beleid op dit gebied aan.

10. GroenLinks wil dat de provincie ook in de komende statenperiode het tweejaarlijks onderzoek naar ervaringen en het welzijn van LHBTIQ+- inwoners voortzet en de uitkomsten proactief naar de gemeenten communiceert.

11. Gelderland creëert als Regenboogprovincie en als werkgever een LHBTIQ+-vriendelijke werkvloer o.a. door actief aandacht te besteden aan bewustwording en belangrijke dagen als Coming Out Day, Pride en Diversity-day.

12. De provincie ondersteunt de LHBTIQ+-gemeenschap in de partnerregio Lubelskie (PL) en continueert de bestuurlijke gesprekken over de positie van deze groep.

13. De provincie besteedt op gepaste wijze aandacht aan Keti Koti (op 1 juli) en ontwikkelt samen met partners activiteiten in het kader van 2023 als het gedenkjaar van 150 jaar beëindiging door Nederland van de Trans-Atlantische slavernij.

14. Provincie Gelderland besteedt passend aandacht aan de bevrijding van Nederlands-Indië en onafhankelijkheid van Indonesië op 15 en 17 augustus.

15. Als de provincie algoritmes gebruikt voor de beoordeling van gegevens van inwoners moeten deze algoritmes transparant zijn en vermeld worden in een openbaar algoritmeregister. De provincie laat die algoritmes toetsen op discriminerende en andere nadelige effecten.

GROEN LINKS GELDERLAND

58

REGIE, DEMOCRATIE EN FINANCIËN

Regie, Democratie en Financiën

Regie is noodzakelijk

De komende jaren zijn ingrijpende veranderingen nodig om natuur, landschap, huisvesting, landbouw en milieu op de vereiste kwaliteit te brengen. De nut-en-noodzaak-discussie zijn we wat GroenLinks betreft wel voorbij. Het gaat om het invullen van het 'waar en hoe', in plaats van 'wat en waarom'. Maatschappelijk draagvlak is cruciaal om die gewenste transities te realiseren.
GroenLinks vindt het belangrijk dat lokale en regionale projecten voortaan tot stand komen via serieuze participatieve processen waarin omwonenden zo vroeg mogelijk worden betrokken in de besluitvorming.
De provincie moet niet aarzelen partners aan te spreken als doelen niet gehaald worden en zo nodig provinciale instrumenten inzetten om dat alsnog te realiseren.

Duidelijke rol van de provincie

De provincie heeft de rol van middenbestuur, maar is veel meer dan een doorgeefluik tussen Rijk en gemeenten/waterschappen. De provincie kan over lokale belangen heen kijken en ervoor zorgen dat de belangen van kwetsbaren, natuur en milieu bij beleids-vorming een plek krijgen. Het moet duidelijk zijn waar de provincie zijn beleidsrol gaat waarmaken.

Elke provincie heeft immers een verantwoordelijkheid om onderwerpen die de reikwijdte van een gemeente overstijgen onder haar hoede te nemen. Dat geldt ook voor onderwerpen die in de tijd wat verder weg liggen of waarvoor samenwerking met andere provincies of gebieden over de landsgrens van belang is. Marktfalen kan ook aanleiding zijn.

Publieke sector en marktwerking

Een publieke organisatie is nodig wanneer de vrije markt in bepaalde opgaven niet voor iedereen verantwoordelijkheid neemt of alleen tegen te hoge kostprijs levert. Kwetsbare inwoners worden dan benadeeld of zelfs uitgesloten. In zo'n geval is een publieke organisatie een middel dat de provincie kan inzetten om een stevige, inhoudelijke beleidsuitvoering vorm te geven.

Integrale aanpak

Dat betekent voor GroenLinks dat er duidelijke programma's komen met een integrale aanpak waarin de opgaven om natuur, landschap, huisvesting, landbouw en milieu op de vereiste kwaliteit te brengen.
Wil je in een regio iets op poten zetten, ga er dan met een integrale aanpak mee aan de slag. Sámen met gemeenten, waterschappen, maatschappelijke partners en inwoners.
Provincie Gelderland heeft volgens GroenLinks nog te vaak een sector-aanpak. De verschillende afdelingen in de provincie zullen elkaar veel vaker moeten treffen in gebiedsprojecten.

Versterking provinciale democratie

De provincie moet investeren in de opzet van burgerberaden, waarbij door loting een groep inwoners wordt samengesteld die in een zo vroeg mogelijk stadium mag meebeslissen. Daarbij krijgen ze ondersteuning in de vorm van kennis, begeleiding en gepaste financiële compensatie. Op die manier komt zeggenschap bij een brede vertegenwoordiging van de bevolking en blijft het niet voorbehouden aan goed geïnformeerde mensen met tijd en zonder geldzorgen.
De kennis en ervaring die is en wordt opgedaan met het Gelders Klimaatberaad dat de provincie in 2022 is gestart worden gebruikt voor de verdere ontwikkeling van burgerberaden.

We doen het sámen

De provincie heeft een participatieleidraad nodig. Nu is participatie nog te veel het doen wat juridisch minimaal nodig is. De provincie moet werken naar betekenisvolle participatie waarmee zo breed mogelijke meerderheden worden gezocht. Hiervoor heeft de provincie beleid en goed getrainde medewerkers nodig. De ambtelijke organisatie moet zich meer omgevingssensitief ontwikkelen. Als hier middelen voor nodig zijn, dan moeten die daarvoor beschikbaar komen.

Actiestand naar twee kanten

Het komt nogal eens voor dat het Rijk een beleidsopgave ‘over de schutting gooit’ in de richting van de provincies en gemeenten. Vaak zelfs zonder voldoende financiering of onder de – gemakkelijke – aanname dat taken goedkoper worden als ze dichter bij het doel uitgevoerd kunnen worden. Die houding vraagt dat IPO en VNG zich vaker en gezamenlijk sterk moeten opstellen in de verhouding met het Rijk.
In de eigen provincie moet de provincie ook tijdig gebruik maken van de beschikbare regie-instrumenten. Te vaak wordt een dringende ontwikkeling lokaal tegengewerkt via vertragend overleg en afschuifgedrag. De provincie moet haar ruimtelijke instrumenten durven inzetten wanneer er keuzes gemaakt moeten worden.

Helpende rol vanuit de provincie

In Gelderland bestaan grote verschillen tussen gemeenten. De grotere gemeenten hebben voldoende beleidskracht om zélf (vrijwel) alle beleidsterreinen goed invulling te geven. Voor kleinere gemeenten is dat moeilijker. GroenLinks wil dat provincie Gelderland een ondersteuningsaanbod opzet om kleinere gemeenten te helpen om toch op bepaalde beleidsterreinen vooruitgang te bereiken ook al hebben zij daar niet een toereikende ambtelijke capaciteit voor.

Provincie Gelderland werkt vaak samen met gemeenten en waterschappen in zgn. gemeenschappelijke regelingen. Tegelijk is de provincie ook toezichthouder op het bestuurlijk functioneren van die partners. Die bestuurlijke dubbelrol maakt het des te meer nodig dat de provincie tijdig duidelijke kaders en spelregels vaststelt.

Financiering – uitgaven

Voor de komende jaren moet er krachtig en koersvast bestuurd worden. Er zijn grote opgaven die een oplossing vragen. De thema’s natuur, landschap, wonen, biodiversiteit, mobiliteit, milieu vragen absolute voorrang in het Gelderse beleid en dus ook in de begroting.

GroenLinks wil dat onderscheid wordt gemaakt tussen structurele lasten, varieerbare lasten en projectfinanciering.

De structurele lasten zijn voor wettelijke taken, langjarige verplichtingen en zaken die noodzakelijk zijn voor de provincie. Zoals hiervoor gezegd gaat het dan om natuur, landbouw, biodiversiteit, klimaatadaptatie, klimaat en energie, mobiliteit, ruimte en wonen, gezondheid en milieu.

De varieerbare lasten zijn voor autonome taken, kortlopende verplichtingen en zaken die de provincie belangrijk vindt. Daar vallen zaken onder uit de thema’s vitaal bestuur, regionale economie, leefbaarheid, cultuur en sport.

Tenslotte is er de categorie projectfinanciering. Daarbij gaat het ook om zaken die we belangrijk vinden, maar die worden ingezet voor het op gang helpen van goede ontwikkelingen op lokale schaal.

Financiering – inkomsten

De inkomsten van de provincie gaan de komende jaren veranderen. Het Rijk vermindert de uitkeringen aan het Provinciefonds, maar belangrijker is het wegvallen van de zogenaamde opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

GroenLinks vindt het redelijk dat belasting wordt betaald voor de activiteiten van de provincie. De totale opbrengst van belastingen die naar de provinciekas komt zou wat ons betreft gelijk moeten blijven.

GroenLinks is als altijd voor een rechtvaardige verdeling van de belastingdruk.
Dat betekent in de eerste plaats dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen.

Het voeren van inkomenspolitiek hoort primair bij het Rijk. GroenLinks Gelderland vindt wel dat bij provinciale belastingen en heffingen maximaal rekening moet worden gehouden met de draagkracht van huishoudens en de effecten voor natuur en milieu.

We zien het meest in een stabiele belastingdruk voor algemene zaken: een provinciale belasting voor grondgebruik en/of onroerende zaken. Voor GroenLinks heeft de belasting op grondgebruik de voorkeur, we zien daar duidelijk de relatie met de ecologische voetafdruk.

Daarnaast zien we ook kansen om belastingen te gebruiken om te helpen sturen naar de gewenste beleidsdoelstellingen.
Zo vinden we een grondwaterheffing prima, hard nodig zelfs. We willen immers het gebruik van grondwater terugdringen. Dat kan voor een deel via de drinkwaternota, voor ander grondwatergebruik zal een vergunningen- en meetsysteem nodig zijn. Ook is het logisch om een provinciale belasting in te voeren voor het bezit van voertuigen, of liever nog: belasting naar gebruik. We willen immers privé- en vrachtvervoer over de weg verminderen.

De komende jaren maken we ons sterk voor een rechtvaardige én doelmatige belastingopbrengst voor de provincie en ontwikkelen we goede instrumenten om dit te kunnen realiseren.

Financiering – inzet van spaargeld

Gelderland heeft een flinke spaarpot, het zgn. stamkapitaal, ontstaan door de verkoop van aandelen in het energiebedrijf NUON. Helaas zijn de renteopbrengsten sterk teruggelopen.

Er zijn de komende jaren flinke investeringen nodig om onomkeerbare effecten te voorkomen. Dat rechtvaardigt het gebruik van het gespaarde geld. Het liefst zodanig dat de investeringen ook weer een financieel rendement opleveren. Maar in ieder geval maatschappelijk rendement.

GroenLinks wil daarom een actieve grondpolitiek. Door opkoop van agrarische grond en op basis van ruimtelijke visies kunnen we direct sturing geven aan het toekomstig grondgebruik (natuur, natuurinclusieve landbouw, wonen, energie e.d.).

Langetermijnvisie nodig

Voor de langere termijn krijgt Gelderland te maken met beleidskeuzes voor opgaven die we nog niet kunnen overzien.

Die opgaven zijn bijvoorbeeld het anticiperen op de toenemende klimaatproblematiek met grilliger neerslag, de verplaatsing van inwoners vanuit de Randstad naar onze provincie, het verbeteren van de natuurkwaliteit, het herstellen van de biodiversiteit en het produceren van schone energie.

GroenLinks vindt het in het licht van deze uitdagingen nodig om een structuurverkenning voor de toekomst van Gelderland over 50 jaar of zelfs langer uit te voeren langs de lijnen van een aantal scenario's. De uitwerking daarvan, dus steeds in een afzonderlijk scenario, zal leerzaam zijn voor het maken van keuzes voor het geval meerdere belangen om nieuw beleid vragen.

GroenLinks vraagt dus structuurverkenningen per scenario om heel gefundeerd een integrale toekomstvisie te kunnen opstellen én bijstellen wanneer omstandigheden veranderen.

Dat klinkt ingewikkeld. En dat is het ook. We denken echter dat het noodzakelijk is om Gelderland 2070 te beschrijven voor een scenario waarbij we uitgaan van het absoluut voorrang geven aan waterbeheer, met droogte en hoogwaterbescherming. Dat doen we ook in een scenario voor het huisvesten van bijvoorbeeld een half miljoen mensen extra, met wonen en mobiliteit. Een derde scenario is het absoluut voorrang geven aan natuur-kwaliteit met bufferzones voor landbouw en soms strikte recreatiezonering.

Kortom we willen eerst inzicht in knelpunten en kansen voordat we echt een integraal Gelderplan 2070 kunnen maken. Niet alles kan immers tegelijk.

De samenwerking met andere provincies, met het Rijk en met onze Duitse buren zal daarbij ook een rol kunnen en moeten spelen.

GROEN LINKS GELDERLAND

Programmapunten Regie, Democratie en Financiën

1. GroenLinks wil dat beleid wordt uitgewerkt via brede, integrale programma's in samenwerking met gemeenten, waterschappen, maatschappelijke partners en inwoners. De provincie moet niet aarzelen partners aan te spreken als doelen niet gehaald worden en zo nodig provinciale instrumenten in te zetten om die doelen alsnog te realiseren.

2. Voor het integraal vormgeven en uitvoeren van beleid is een gebiedsproject een prima aanpak. Daartoe moeten diverse beleidsafdelingen van de provinciale organisatie samenwerken in projectteams.

3. Provincie Gelderland neemt duidelijk verantwoordelijkheid als het gaat om samenwerking tussen provincies (IPO) en gemeenten (VNG), zéker in de relatie met de Rijksoverheid.

4. Provincie Gelderland hoort rolduidelijkheid te geven in samenwerkingen (toezichthouder, financier, beleidsbepaler, samenwerkingspartner).

5. GroenLinks wil dat provincie Gelderland beleidsondersteunende hulp biedt aan gemeenten om te voorkomen dat bij kleinere gemeenten gewenste ontwikkelingen niet kunnen worden gerealiseerd door een gebrek aan ambtelijke capaciteit.

6. Voor GroenLinks is het belangrijk om burgerberaden samen te stellen – via loting – en deze ook ondersteuning te geven. Burgerberaden zijn er om mee te beslissen of te adviseren. Die rol moet vooraf duidelijk zijn.

7. De provincie ontwikkelt een participatie-leidraad. Medewerkers worden met die leidraad vertrouwd gemaakt en werken omgevingssensitief.

8. GroenLinks vindt het noodzakelijk dat structureel middelen worden ingezet voor de provinciale doelen voor natuur, landschap, biodiversiteit, klimaatadaptatie, energie, mobiliteit en milieu.

9. Voor de financiering van toekomstig beleid hecht GroenLinks aan belastingheffing die rechtvaardig, duidelijk en constant is. De voorkeursvolgorde is een belasting op grondgebruik, op onroerende zaken of een algemene ingezetenenheffing.

10. GroenLinks wil beleidsdoelen ook behalen door gericht belasting te heffen om mobiliteitsvoorzieningen te kunnen betalen. De grondwaterheffing moet sturende invloed hebben om zo min mogelijk grondwater te gebruiken.

11. Het provinciale stamkapitaal kan volgens GroenLinks gerechtvaardigd worden ingezet voor het bereiken van urgente maatschappelijke doelen of om onomkeerbare effecten te voorkomen. Liefst zodanig dat de investeringen ook weer een financieel rendement opleveren. Er komt daarom wat GroenLinks betreft een grondbank. Op basis van gedegen en verantwoorde ruimtelijke visies veranderen we daarmee gericht het grondgebruik.

12. GroenLinks zorgt dat 'brede welvaart' wordt gemonitord door de provincie en dat maatregelen op alle beleidsterreinen daaraan worden getoetst. De monitoring gebeurt samen met de inwoners.

13. Provincie Gelderland voert de komende jaren een aantal structuurverkenningen uit om kansen en knelpunten voor ruimtelijke opgaven te kunnen verduidelijken (ruimte voor water, ruimte voor wonen en mobiliteit, ruimte voor natuur of nog andere opgaven). Het gaat er daarbij om steeds één opgave centraal en leidend te laten zijn. De resultaten zijn vervolgens de basis voor het opstellen van de langetermijnvisie Gelderplan 2070.

14. De provincie ondersteunt verbreding van de mogelijkheden voor woningcorporaties in de energietransitie. Het rijksbeleid zou mogelijk moeten maken dat zij bijvoorbeeld deelnemen in energie-coöperaties en verduurzamingsinitiatieven.

15. Om burgerparticipatie van de inwoners van Gelderland toegankelijker te maken, wordt het naast fysiek inspreken bij een Statenvergadering ook mogelijk om digitaal in te spreken zodat het ook voor inwoners die niet of moeilijk naar Arnhem kunnen reizen mogelijk is om in te spreken.

Uitleg over de taken van de provincie

De taken van de provincie

Het is goed om in dit verkiezingsprogramma nog even uit te leggen waar de provincies wél en juist niet over gaan. De provincie kan over veel zaken zelf beleid opstellen. Verder zorgt de provincie voor het uitvoeren van een aantal landelijke wetten. De uitvoering van landelijke wetten ligt ook vaak bij gemeenten en waterschappen zonder dat er nog een taak ligt voor de provincie.

De provincie bepaalt voor een groot deel de ruimtelijke inrichting. De hoofdzaken zijn rijksbeleid. De provincie gaat vooral over de uitbreiding van steden en dorpen en waar bedrijventerreinen en kantoorparken kunnen komen. Het gaat ook om infrastructuur van wegen, spoorlijnen, fietsverbindingen, bruggen en dergelijke. De inrichting van het buitengebied, dus waar landbouwgebieden, natuurgebieden en recreatie een plek krijgen is ook vooral de taak van de provincie.

De provincie gaat verder over het natuurbeleid, het behouden van bestaande natuur en het realiseren van nieuwe natuur.
Verder zorgt de provincie voor schoon zwemwater, veilige routes voor gevaarlijke stoffen en voor toezicht op de naleving van milieuwetgeving voor lucht, bodem en water. Bodemsanering hoort daar ook bij.

Provincies houden ook toezicht op de waterschappen en gemeenten, bijvoorbeeld via het goedkeuren van begrotingen en jaarrekeningen om te zorgen voor een gezond financieel beleid.

Voor de uitoefening van hun taken krijgen provincies geld uit het Provinciefonds in de rijksbegroting, maar provincies kunnen ook eigen belastingen heffen.

Wat is géén provincietaak

Taken op het gebied van zorg, werk en jeugdhulp zijn geen taken (meer) voor de provincies. In het sociaal domein zijn de laatste jaren grote veranderingen doorgevoerd. De gemeenten zijn verantwoordelijk geworden voor ondersteuning en begeleiding van hun inwoners. Een belangrijke taak daarbinnen is de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo).
Taken voor werk, bijvoorbeeld om mensen met een arbeidsbeperking te ondersteunen zijn ook naar gemeenten gegaan. De belangrijkste wet daarvoor is de Participatiewet.
Voor de jeugdzorg geldt ook dat de plicht om kinderen tot 18 jaar te ondersteunen bij de gemeenten is gekomen.

GroenLinks: rol voor provincie

Groen en sociaal beleid zijn belangrijk voor GroenLinks en horen bij elkaar. Daarom heeft ook sociaal beleid een plek gekregen in het Provinciale GroenLinksprogramma.
De provincie kan het belang van een groen en sociaal Gelderland uitdragen en verbindingen leggen met het sociale domein vanuit de taken die ze heeft. Bijvoorbeeld de Gelderse bibliotheken waarin de provincie een belangrijke rol speelt met programma's om laaggeletterdheid tegen te gaan of investeringen in kleine kernen waar leefbaarheid soms onder druk staat. Investeren in groen en natuur kunnen ook bijdragen aan meer welzijn doordat mensen kunnen ontspannen in de natuur en buiten meer bewegen.

De sociale paragraaf van dit programma moet dan ook gelezen worden in deze context.

Fotoverantwoording

pagina	onderwerp
3	Lijsttrekker Charlotte de Roo
4	Lijsttrekker Charlotte de Roo
7	Uiterwaarden bij Beuningen
9	Hazelworm – Noorderheide – gemeente Nunspeet
11	Schaapskudde Ginkelse Heide – gemeente Ede
12	Noorderheide – gemeente Nunspeet
	Bord De Ommuurde Tuin - Renkum
15	Het Heerlijke Land – Kop van Malden – gemeente Nijmegen
17	IJssel bij Dieren – gemeente Rheden
19	modeltekening donuteconomie naar Kate Raworth (bewerking programmacommissie)
21	Zonnepanelen
22	Windmolens
25	Zonnepanelen met transparante draagpanelen
26	Vacuümbuizen – warmtepijpen – Emst - gemeente Epe
27	Gestapelde nieuwbouw - Westervoortsedijk - Arnhem
30	Sloop voor stadsvernieuwing – Rijnwijk - Arnhem
32	Looveer bij Huissen – gemeente Lingewaard
33	Trein bij station 't Harde – gemeente Elburg
37	Informatiebord boswachterij Kootwijk – gemeente Barneveld
39	Wegwijzer boswachterij Kootwijk – gemeente Barneveld
40	Toegangsbord Staatsbosbeheer
41	Waalstrandje bij Beuningen
43	Groene kikkers – Noorderheide – gemeente Nunspeet
45	Bagijnemolen / watermuseum – park Sonsbeek - Arnhem
46	Airborne-monument Ginkelse Heide – gemeente Ede
47	Culturele Pleinmarkt Epe
49	Opening Kopermolenpad - Klompenpad Wenum – gemeente Apeldoorn
51	Epop festival – Epe
52	Fontein Sonsbeekpark Arnhem
53	Pleinmarkt cultuur en welzijn – Epe
55	Ome Joop's Tour (kinder-zomer fietstour) etappeplaats Vaassen – gemeente Epe
58	Splitsing Rijn – IJssel bij Westervoort
63	Atrium Provinciehuis Gelderland – Arnhem

Bron

De foto's in dit verkiezingsprogramma zijn aan GroenLinks Gelderland beschikbaar gesteld na een oproep voor zelfgemaakte opnamen, met toestemming om deze te gebruiken voor het verkiezingsprogramma, campagne-materiaal en de website. Deze fotoverantwoording zorgt voor de toegezegde vermelding van alle bronnen.

GroenLinks Gelderland	3, 4, 63	Mariska van Heijster	7, 15, 41
GroenLinks Brabant	19	Annet van Riel	21
Gemeente Aalten	22	Margreet Smit	17
Miriam Harten	57	Jan Aalbers	overige

Colofon

Verkiezingsprogramma **GroenLinks** Gelderland
Provinciale Statenverkiezingen 2023 – 2027

66

Vaststelling

Het verkiezingsprogramma is vastgesteld door de algemene ledenvergadering van GroenLinks Gelderland op 26 november 2022 in Arnhem.

De programmacommissie van GroenLinks Gelderland heeft zich laten adviseren door een scala aan personen en organisaties.
We zijn dankbaar voor de inbreng van onze fractie, lijsttrekker, gedeputeerde en alle actieve Gelderse GroenLinksers.

De programmacommissie is dankbaar voor de gevraagd en ongevraagd aangedragen adviezen vanuit het maatschappelijk middenveld en vanuit organisaties die veel belang hebben bij het werk van Provincie Gelderland.

Programmacommissie

Jan Aalbers
Niek Blonk
Joost Gerretschen
Lucas van der Heijden
Mariska van Heijster
Joa Maouche
Joop Wikkerink

Eindredactie

Miranda Florussen

INCLUSIEF – regenboogbalk

GroenLinks staat vaak als **GroenLinks** in gekleurde tekst. De rode en groene kleur koesteren we ter herkenning van onze sociale én groene duurzaamheidskoersen.

GroenLinks is een inclusieve partij.
We omarmen de menselijke identiteit in alle vormen die er zijn en we willen dat artikel 1 van onze Grondwet écht waargemaakt wordt.
Die omarming hebben we symbolisch weergegeven door een regenboogbalk in de rood-groene onderbalk op elke pagina weer te geven.

www.gelderland.groenlinks.nl